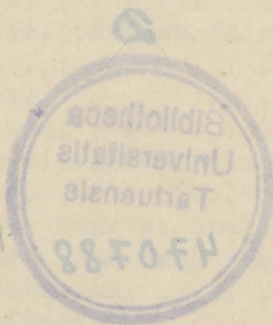

Diplomitöö
470788

~~Diplomitöö
arvestatus~~
A. T. Klamm
Tartu, 15. okt. 1937

Voldemar EISO. Mtr. 5390.

POLITSEI PÄDEVUS JA RAKING.

A. A.

2545

Antori funktsioonide teaduse valdkonnas
õppusel 22x1937 ühisloetelu
õpetajate eum laude.

Tartu 1937.

N:1695.

S i s u k o r d.

Sissejuhatuseks	5.
1.ptk. Ajalooline ülevaade	5.
§1. "Politsei" mõiste ajalooline areng.	5.
§2. Politsei kaasaegne mõiste	6.
I osa. Politsei pädevuse teoreetiline käsitus.	8.
2.ptk. Politsei pädevus ja ta rakendamise tingimused	8.
§3. Politsei ülesanded.	8.
§4. Politseivõimu teostamise tõkendid	9.
§5. Politseiload.	11.
II osa. Politsei pädevuse ja rakingu dogmaatiline käsitus.	13.
3.ptk. Politsei mõiste, pädevus ja raking Eesti positiivses õiguses	13.
§6. Politsei mõiste	13.
§7. Politsei pädevus.	15.
Pädevuse, funktsionaalsel alusel, jaotus kolme eripolitsei vahel.	15.
Pädevuse jaotus funktsionaalsel alusel.	18.
1/ puhtpolitseiline funktsioon	18.
2/ valve funktsioon.	21.
3/ kohtulik funktsioon	24.
4/ Funktsioon arhiivinduse alal.	31.
5/ sooritusfunktsioon.	32.
6/ otsustusfunktsioon.	36.
Kodanikkude kaitsevahendid politsei õigusvastase teotsemise vastu /Politseivõimu tõkendite kontroll/	37.
§8. Politsei raking	40.
A. Keskhaldus.	40.
B. Kohahaldus.	44.
a/ välispolitseis.	44.
b/ prefektuurid	44.
c/ politseikomissari jaoskonnad	48.
d/ kriminaalpolitseis.	53.
e/ politilises politseis	56.
Käsitletud autorite ja allikate loend	59.
Politseirakingu skeem.	60.

S i s s e j u h a t u s e k s .

1. peatükk.

Ajalooline ülevaade.

§1.

"Politsei" mõiste ajalooline areng.^{1/}

Sõna "politsei" põlvneb kreeka keelest, kus sõna "πολιτεια" all mõisteti linna- ehk riigirakimit või teisiti riigihaldust ehk üldse haldust. Siit kandus ta ladina keelde vormis "politia", sama tähendusega. Hiljem on sõna "politsei" tähendus läbiteinud pika arengu, kuni ta jõudis kaasaegse tähenduseni. Nii esines 14.saj. prantsuse õiguskeeles sõna "la police" tähendusega riigiotstarb ja riigitegevus, kuid kitsamas mõttes tähendati temaga ka häd ja korraldatud riigikorda. 15.saj. omastavad sakslased selle mõiste, kuid juba 16. ja 17. saj. mõistsid nad sõna "policey" all kõike seda mis puutus sisehaldusse, s.t. ka kodanikkude individuaalsete tegevuste korraldamist riigi sundvõimu abil, luues seega aluse absoluutsele riigivõimule.

Edaspidine politseiteaduse põhjalikum areng sündis Saksa maal J.H. von Justi, J.Sonnenfels'i j.t. poolt, saavutades haripunkti 18.saj. keskpaigu, ning seepärast peetakse õigustalt Saksamaad politseiteaduse kodumaaks.^{2/} Vaatleme seda lähemalt.

Juba reformatsiooniaja lõpul algas "Policey" mõistest

1/Vt.F.Fleiner, Institutionen des Deutschen Verwaltungsrechts, Tübingen, 1922, lk 359 jj. N.N.Beljavsky, Policeiskoe pravo, Jurjev, 1910, lk 19. V.Derjuzinsky, Policeiskoe pravo, St.Peterburg, 1911, lk 4. Politseipeavalitsuse väljaanne, Juhis politseiametnikkudele, Tallinnas 1922, lk V jj.

2/ Vt. N.N.Beljavsky, op.cit., lk 22.

3/ Vt. F.Fleiner, op. cit., lk. 361.

4/ Vt. Eesti Vabariigi Põhiseadus, RT 1920.113/114.1, 1933, 86. 628, ptk. 11.

üksikute riigifunktsioonide eraldumine. Nii lõi tugevnev haldus välispoliitika, sõjanduse ja rahamite jaoks eriorganid. Siis eraldus haldusest, kuigi aeglasemalt, õiguskorraldus. Teiselt poolt aga liitusid haldusega kõik uued korraldused, millised riigitegevuse arenguga haldusele omistati. Kuidas uusi ülesandeid teostada ei selgitanud ükski seadus. Viimane asjaolu kujuneski vaheteo abinõuks õiguskorra ja politseikorra vahel. Õiguskorra asjuks loeti kõik need riigiülesanded, milliseid seaduse alusel lahendati, politseikorra asjuks aga need, milliseid suva alusel lahendati ja seega halduse võimkonda kuuluvad.

Sellise "politsei" kehastunud riigi kõikvõimsuse vastu alustas 18. saj. võitlust loodusõiguslik teooria ja saavutas oma suure poliitilise võidu prantsuse revolutsiooni ajal üldtunnustatud "inimese- ja kodanikuõiguste deklaratsiooni" näol. Siit peale nähti, et riigivõimu ülesanded piirduvad julgeoleku kindlustamise ja õiguskaitsega.^{3/}

"Politsei" kaasaegne mõiste.

Et arusaada "politsei" kaasaegsest mõistest ja ta ülesandest, tuleb alati meelespidada, et õigusriigis "indiviidi vabadus" väljendub riigi sunnis /surves/. Seega kuulus lause "mis pole keeldud on lubatud" omandab siin õigusliku tõe ilme. Tavaliselt on indiviidi vabadused ja õigused expressis verbis väljendatud ja tagatud konstitutsioones, kuid konstitutsioones ei ole kunagi konkreetselt piiritletud isikuvabaduse rakendamise võimalused^{4/}. Kui kodanikud, toetudes konstitutsioonile, hakkaksid teostama oma vabadust oma täieliku suva alusel, näit. omandiõiguse kasutamise alal, viiks see paratamatult seisukorral "bellum omnium contra omnes". Seega igasugune vabadus on teostatav ainult talendiga^{me kanna} "et ta ei riivaks üldsuse häädolu", ning politsei ülesandeks ongi mainitud õiguskohustist kodanike suhtes kehtima panna. See politsei üldkohustis väljendub igapäevases elus arvukais politseilistes üksikkohustistes, millised avaldatud laialipillatult arvukais üldaktes.

Eeltoodust on selge, et tänapäeval politsei pole mingi eriline riigi funktsioon, vaid ainult ülemuslik tegevus sise-

3/ Vt. F. Fleiner, op. cit., lk. 361.

4/ Vt. Eesti Vabariigi Põhiseadus, RT 1920, 113/114, I; 1933, 86, 628, ptk. II.

hallida teatiga "jundiseost isikute külastus ei ole soovitud" sildi väljapanekut.

I osa.

Kõike seda võetakse tihti naerata valetamiseks: "politsei on kohustatud Politsei pädevuse teoreetiline käsitus. Selle juures mängib aga suurt osa rünnatud õigusvara sotsiaalse väärtuse hinnang. Näit. kui politsei võrdlemise tihiste sugukõlvatus- te puhul, nagu keemalikk 2. peatükk. rakendamise või suguosade paljastamine avalikus kohas, varem ei astub, on ta kuulmisemeelse segamise Politsei pädevus ja ta rakendamise tingimused. 6/ ka see, et avaliku korra nõudlused muutuvad ajas, kohas ja olukorras. Näit. vab. vabrik aja §3. ni kaevada linna sisse ja tema töötamisel tekkiv suits, tema ja gara muutub üle määra tülikaks ümbruskonnale. Näit. Politsei ülesanded.

Eeltoodust selgus, et kaasajal on politsei ülesandeks: 1/ avaliku õiguskorra, 2/ avaliku julgeoleku ja 3/ avaliku korra kaitsmine.

Avaliku õiguskorra kaitse koosneb olevate riiklikkude asutiste vastu sihitud õigusvastaste rünnete tõrjest ja karistatavate tegude ärahoidmisest.

Avaliku julgeoleku kaitse koosneb kohustisest kaitsta legislatsiooni poolt tunnustatud üksikisiku ja üldsuse õigusvarasid ohtude vastu, millised ähvardavad nende terviklust või olemasolu. Ohud tekkivad individuaalse vabaduse tõkendamatust teostamisest, ja poliitilise-, trükinduse-, teatri- jne. politsei ülesandeks ongi nende ohtude ärahoidmine. Ka ühiskondliku koosse- lu tagajärjel võivad üksikisikule tekkida ohud, mis ähvardavad tema omandust, tervist või elu - nende varade kaitsmine on julgeolekupolitsei ülesandeks.

Avaliku korra kaitsmine on politsei raskemaid ülesandeid. Ta ei koosne üksnes karistatavate tegude tõrjest, vaid ka kõige selle lämmatamisest, mis vastuolus kehtivate eetiliste ja sotsiaalsete vaadetega või mis tülitab viit meelt üle selle määra, mis inimkooselust tingituna tuleb taluda.

Siin on politseiasutised seatud ülesande ette otsustada, mis keskmise inimese arusaamise järgi on lubatav ja mis mitte, sest kõik eelpool märgitud õigusvarad kuuluvad avaliku korra koostisse niivõrd, kui võrd nad üksikisikule kui ühiskonna liikmele tagatud on. Näit. ei või politsei lubada shovinismi kalduval võõrastemajaomanikul välja panna silti "juutidest vaba võõrastemaja" või "juutidel sisseminek keelatud" kuna see võib põhjustada pahameelt pea- ja vähemusrahvuse vahel, kuid tal tuleb

6/ Vt. F.Fleiner, op. cit., lk. 369 jj.

sallida tekstiga "juudisoost isikute külustus ei ole soovitud" sildi väljapanekut. Iga usuhingute usutalitused politseilisele kont. Kõike seda püütakse tihti haarata valemisses: "politsei on kohustatud kodanikke segamiste vastu kaitsma". Kõige selle juures mängib aga suurt osa rünnatud õigusvara sotsiaalse väärtuse hinnang. Näit. kui politsei võrdlemisi tühiste sugukõlvatus-te puhul, nagu loomulikkude tarvete rahuldamine või suguosade le paljastamine avalikus kohas, vahele astub, on ta kuulmisemele-segamiste puhul äärmiselt ettevaatlik. Asjaolu raskendab ka see, et avaliku korra nõudlused muutuvad ajas, kohas ja olukor-ras. Näit. võib vabrik ajajooksul kasvada linna sisse ja tema töötamisel tekkiv suits, tahm ja müra muutub üle määra tülikaks ümbruskonnale. Millised muutused ka ei esineks, politsei ei tohi kunagi oma nõudmistes ületada avaliku huvi mõõtu, sest mis iseenesest lubatud on, ei tohi ta mitte keelata oma ülesannete kergendamiseks.

Politseivõimu teostamise § 4.

Politseivõimu teostamise tõkendid: seda takistama, võimata, et teatud konkreetne tegevus võiks üldsusele kahju tekitada. Politseivõimu teostamisele on püstitatud tõkendid, millised tuletatud vahenditult politseivõimu olemusest. Need on: 1/ Politsei ülesandeks on avaliku korra kaitsmine. Järje-likult ei kuulu tema järelvalve alla eraelu ja erakorterid ning ta ei või sinna tungida muidu, kui seaduses eriti mainitud juh-tudel. Nii pole politsei õigustatud korteriomaniiku /ka abielu-mehe/ sõnaselge keelu korral korterisse tungima, et oma sinksa juuresolu läbi allüürnikul /ka abielunaisel/ võimaldada pakitud kohvritega takistamatut lahkumist. Samuti pole politsei õigus-tatud nõudma, et restoranis naisteenijad oleksid kindlapalgali-sed ja ei elataks endid jootrahadest, või et restoranides ei müüduks sõjaväeteenistuskomisjoni päevaldel kusealustele alkoho-lilisi jooke. Teiselt poolt aga oma võimu teostamisel, politsei pole seotud eravahekordadega. Näit. kui kodanikul või välismaalasel on keelatud elada teatud maaalal, siis on politsei õigustatud ja kohustatud teda sealt välja ajama, end segada laskmata olevast üürivahekorrast.

Seega võib öelda, et politseile tekib haarde moment alles siis, kui individuaalne tegevus avalikult ette võetakse, või kui ta mõju eraelust ja erakorterist avalikkusesse kiirgab, või

teisiti - politseivõim ulatub ainult "seltskondlikkude avaldiste" üle. Näit. ei allu usuühingute usutalitused politseilisele kontrollile, kuni nad sünnivad usuühingute ruumes ja riivamata kõlblus- ja kriminaalnorme. Teostuvad nad aga avalikus kohas, siis alluvad nad politseilisele kontrollile. Politsei ei saa nõuda kodanikult, kellel pole restoratsiooni, et ta oma köögi puhtana hoiaks, kuid kui kodanik kinnitab oma korteri avalikule tänavale avane aknasimsile lillepanise, siis on politsei õigustatud nõudma, et lillepanis oleks kindlalt kinnitatud ja veekindel. Samadest põhimõtetest tuleb politsei kõlblus- ja julgeolekukontrolliõigus avalikkude kohtade, näit. lokaalide, teatrite, kinode jne. üle, s.o. kohtade üle, kuhu kõigile ligipääs võimaldatud. Nii võib ta nõuda, et lokaalide naisteenijad oleksid kõlblusekohaselt rõivastatud ja ruumid küllaldaselt valgustatud; et roojunud erakaevu omanik, kust vee tarvitamine igaühele võimaldatud, kaevule sellekohase hoiatuse püstitaks jne.

2/ Ainult avaliku korra ja julgeoleku rikke ja vahenditu ohustamise korral on politsei õigustatud teotsema. Kaudse võimaluse olemasolul, et teatud konkreetne tegevus võiks üldsusele kahjulikult mõjuda, pole politsei õigustatud seda takistama. Võimalus, et eramajadest kostev lärm võib õorahu rikkuda, ei õigusta politsei keelama akende avamist ööseks.

Politseiorganid ei tohi olla ornatundelisemad kui keskpärane kodanik - mitte igat sõnakuulmatust, näit. poisikeste suitsetamist tänaval, pole nad õigustatud lugema avalikuks pahameeleks.

3/ Politsei peab oma võimu teostama ainult "rikkuja" suhtes, mitte aga selle suhtes, kes seaduspäraselt oma õigust teostab - põhimõtte "qui jure suo utitur neminem laedit" kehtib ka avalikõiguse kohta. Näit. pole politsei õigustatud boikottile üleskutsujat keelama, kuigi ta tegevus boikotteeritavale varalist kahju toob, sest tööõigusega on boikott lubatud; politsei ei või lõpetada päästearmee rahulist palvekoosolekut ettekäändel: "Siis kaob alus ulakate demonstratsioonidel palvel ees"; ta ei või nõuda, et ärimees oma vaateaknalt kõrvaldaks uudisartikli, et sel teel vältida liiklust takistavate uudishimuliste kogunemist tänavale.

Rikkujana ei esine alati teotseja, teatud olukorras on selleks ka mitteteotseja - näit. omanik ei kõrvalda omandi juurest korraldise vastast olekut.

4/ Politsei ei tohi oma ülesannete teostamisel ületada "vajalikkuse piire" ehk teiste sõnadega - peab valima abinõud vastavalt olukorrale ja mitte "kahuriga hakkama varblasi kütima". Kui näit. kõrtsmik kaupleb üleaja, siis pole see veel

põhjuseks kõrtsi sulgemiseks - on ju veel teisi abinõusid tema korrale kutsumiseks, nagu "politseiline karistus" jne.

Politseilise tegevuse seaduspärasuse üle, tõkendite suhtes, valvab vastava kaebe alusel halduskohus.

§ 5.

Politseiload.

Politseilisele kontrollile alluvad kodanikkude eluavaldu-
sed võivad korraldatud olla järgmiselt:

1/ Kodanik on õigustatud teotsema politseiasutiselt luba muretsemata. Kui ta seejuures teotseb eeskirjadepäraselt, siis ei sega end politsei tema tegevusse, vastasel korral aga astub politsei vahele ja selgitab millisel määral ta tegevus pole kooskõlas eeskirjadega, ja teeb vastavad järeldused.

Näit. Iga kodanik on õigustatud, liiklemismääruste tähen-
datud viisil, tarvitama liiklemiseks avalikke teid, selleks erilist luba muretsemata. Kasutab ta teed liiklemismääruste vas-
taselt, astub politsei tegevusse teda korrale kutsudes.

2/ Kodanik on õigustatud teotsema ainult siis, kui ta poli-
itseilt on saanud vastava loa. Siin seadusandlus, lähtudes kogemusest, et teatud üksikisikute tegevustel on omane kalduvus saada äärmiselt ohtlikuks ühiselule, annab seega politseile tea-
tud eelkontrolli õiguse. Sarnane loasüsteem põhineb alati mingil üldaktil.

Näit. Igal kodanikul on subjektiivne õigus laskeriista kand-
miseks, kuid "Määrus laskeriistade hoidmise kohta" näeb ette, et kodanik võib oma õigust teostada ainult vastava loa saamisel politseilt.

Siin on meil tegemist ühe administratiivakti liigiga. Poli-
itseiload kuuluvad loovate positiivsete administratiivaktide õigustavate aktide liiki, kuna nad on puhtal kujul konsens'id ja sisaldavad kõiki konsensi tunnuseid, sest

1/ politseiluba ei loo sisuliselt mingit subjektiivset õigust, vaid ainult fikseerib, et kodaniku tegevuse vastu ei ole juriidilisi takistusi;

2/ politseiluba sisseseadev üldakt määrab täpselt, kellele ja millistel tingimustel^{9/} luba antakse - seega pole ta olenev politseiorgani suvast^{9/}.

8 Vt. Määrus laskeriistade hoidmise, kandmise, nendega kauplemise ja nende valmistamise kohta, RT 1921, 13, I.

9/ Vt. A.T.Kliimann, Administratiivakti teooria, Tartu 1932, lk. 214 jj.

Peale selle võib politseilubade kohta märkida veel järgmist^{10/}:

- 1/ luba antakse ikka ainult teatud isikule, erandjuhul ka teatud "ettevõttele" kui niisugusele;
- 2/ luba võib sisaldada ka tingimusi, millised korraldavad seadusenõuete täitmist;
- 3/ avalikõiguslik suhe tekib ainult loasaaja ja politseiorgani vahel. Kolmandate isikute suhtes esineb loasaaja isikuna, kelle tegevuseks pole juriidilisi takistusi ja kõik tekivad kahjutasunõuded lahendatakse tsiviilkohtu korras;
- 4/ luba ei kaitse loasaajat üldakti muutmisel püstitatud uute nõuete vastu. Kahjutasule tekib õigus ainult juhul, kui üldakt seda expressis verbis kindlustab.

10/ Vt. F.Fleiner, op. cit., lk. 377 jj.

Et teoorias teatud võimalused on kehtivad ka meil, seda näitavad:

1. Eesti Vabariigi Riigiseadus^{11/}

2. Valitsuse korraldus^{12/}

3. Politseiasutuste korraldus^{13/}

Eesti Vabariigi Riigiseadus

157 - ... üheksa riigi kõrgeimad ja kõrgemad ametid, ministrid, riigivanem ja üheksa valitsuse liikmeid Vabariigi Valitsus.

164 - ... Vabariigi Valitsuse liikmed, ministrid ja ministriteadkonnad.

... Iga minister on oma ministriteadkonnaga ministriteadkonnaga ühine vastutavate ametite ja nende asutuste juhtimisega.

Valitsuse korraldus

103 - ... Valitsuse korraldus vastavate ametite ja nende asutuste juhtimisega: ...

110 - ...

11/ Riigiseadus, 1938, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025.

§32 - "Ministeeriumi ülesanded" II osa.

Politsei pädevuse ja rakingu dogmaatiline käsitlemine.

3. peatükk.

Politsei mõiste, pädevus ja raking Eesti positiivses õiguses.

§ 6. avaliku korra hoidmine; ...

Politsei mõiste.

avaliku korra hoidmine; ...

Eelpool selgus, et tänapäeval teoorias mõistetakse politsei all "ülemuslikku tegevust sisehalduses, mis kodanikkude loomulikku vabadust avaliku õiguse, hääkorra ja julgeoleku huvides sunniviisil tõkendab" /Vt. §2/ ja tema pädevusse kuulub "avaliku õiguskorra, avaliku julgeoleku ja avaliku korra kaitsmine" /Vt. §3/.

Et teoorias toodud põhimõtted on kehtivad ka meil, seda näitavad:

- 1/ Eesti Vabariigi Põhiseadus^{11/};
- 2/ Valitsemise korraldamise seadus^{12/};
- 3/ Politseiasutuste kujundamise määrus^{13/}, kus öeldud järgmist:

Eesti Vabariigi Põhiseadus -

§57 - "... teostab riigi kõrgemat valitsemisvõimu Riigivanem. Riigivanema juures on riigi valitsemiseks Vabariigi Valitsus."

§64 - "... Vabariigi Valitsus koosneb peaministrist ja ministritest.
... Iga minister on oma ministeeriumi juht. Ministrite arv, tööjaotus ministeeriumide vahel ja nende asjaajamise kord määratakse seadusega.
..."

Valitsemise korraldamise seadus -

§30 - "Valitsemisvõimu teostamiseks vastavate erialade järgi asutatakse ministeeriumid: ... Siseministeerium; ..."

§31 - "Ministeeriumi juhhib minister. ..."

11/ Vt. RT 1920, 113/114, 243 ja RT 1933, 86, 628.

12/ Vt. RT 1934, 5, 36; 1934, 96, 767; 1936, 22, 150.

13/ Vt. RT 1925, 177/178; 1935, 191/192; 1927, 32; 1932, 4, 38.

- §32 - "Ministeeriumid jagunevad käesolevas seaduses määratud valitsusteks ja osakondadeks. Valitsuste ja osakondade alljaotused kujundatakse tarviduse järgi Riigivanema määrusega, milles neile määratakse ka ülesanded."
- §36 - "Ministeeriumidel, valitsustel ja osakondadel on tegevusalad, mis nähtud ette käesolevas seaduses, samuti ka maksvates eriseadustes, seadlustes ja määrustes."
- §60 - "Siseministeeriumi ülesandeks on avaliku julgeoleku ja õigusliku korra hoidmine; ..."
- §61 - "Siseministeerium koosneb järgmistest osakondadest ja valitsustest: ... politseivalitsus."
- §64 - "Politseivalitsuse ülesandeks on: avaliku korra ja julgeoleku kaitse ning heakorra eest hoolitsemine; isikliku ja varalise julgeoleku vastu sihitud tegevuse ärahoidmine, avastamine ja kõrvaldamine; üle riigi piiride liikumise korraldamine."

Politseiasutuste kujundamise määrus:

- §1 - "Politsei on riigivõimu täidesaatev organ, mis kuulub siseministeeriumi ametkonda."
- §2 - "Politsei otsekoheks ülesandeks on avaliku korra ja julgeoleku kaitse, s.t. tema ülesandeks on seadustega tema peale pandud kohuste piirides ning käesoleva politsei korralduse alusel valvata seaduste, määruste ja korralduste täitmise järgi ning võtta tarvitusele abinõud avaliku korra ja rahu, samuti ka isiklise ja varandusliku julgeoleku vastu sihitud tegevuse ärahoidmiseks, ilmsikstegemiseks ning kõrvaldamiseks."
- §46 - "Politsei üldiseks juhtijaks ja järelevalve teostajaks on politseivalitsuse direktor, ... saades juhtnõore ainult siseministrilt kui kõrge-
malt politseijuhilt."

Tsiteeritust näeme, et politsei kuulub ka Eesti positiivse õiguse järgi sisehalduse rakingusse ja tema pädevus on sama, mis märgitud teoorias, kuna ministeeriumid on rajatud reaalsprintsiibil ja sisehalduse rakingu kõrgem juht on ühtlasi ka politsei kõrgemaks juhiks.

§ 7. Välispolitsei ametnik esja jälgimise ja juurd-
lemise alusel üle."

Politsei pädevus. Ülesannetest nad ei anna.
Selleks tuleb vastata...
Politsei pädevuse tuvastamisel on meil päämiseks allikaks
"Politseiasutuste kujundamise määrus"^{14/}. Nimetatud määruse
§3 tekstist

"Vastavalt oma erilistele otsekohestele ülesannetele
jaguneb politsei välis-, kriminaal- ja politiliseks
politseiks."

näeme, et politsei pädevus jaotatakse funktsionaalsel alusel
kolmeks. Ka teoorias esines pädevuse kolmikjaotus /Vt. §3/. Vaat-
leme allpool, kas neil jaotustel on midagi ühist.

Politilise politsei, PKM §9 järgi,

"... eriliseks otsekoheks ülesandeks on politilise
kuritegevus /riikliste süütegude/ vastu võitlemine."

Kriminaalpolitsei ülesanded on märgitud PKM §8 järgmiselt:

"Kuritegevuse vastu võitlemine on ... kriminaalpolit-
sei otsekoheks ülesandeks eriti.

Kriminaalpolitsei ülesannete hulka tähendatud alal
kuulub:

- 1/karistatava tegevuse ärahoidmine, jälgimine ning
selgitamine;
- 2/kahtlusäratavate õnnetusjuhtumiste asjaolude sel-
gitamine;
- 3/kriminaalprotsessuaalsed toimingud, nagu need kri-
minaalkohtupidamise seadustes ette nähtud;
- 4/järevalve kurjategijate üle."

Välispolitsei ülesanded on PKM §10 märgitud negatiivselt:

"Välispolitsei ülesannete hulka kuuluvad kõik polit-
seilised ülesanded, niivõrd kui nad käesoleva kor-
ralduse alusel või käesoleva korralduse põhjal an-
tavate juhatuskirjadega ei ole arvatud kriminaal-
või politilise politsei eriülesanneteks."

Seda tuvastust selgitavad küll PKM §§8 ja 77 -

§8 - "Kuritegevuse vastu võitlemine on politsei üles-
andeks üldse ..."

§77 - "Kuritegevuse vastu võitlemise alal on välispoli-
itseil kohustatud kõigil juhtumustel jälgimist
algama ja juurdlust toimetama; niipea kui kri-
minaal- või politilise politsei ametnik, selle
järele kummale asi allub, kohale jõuab, annab

14/ Vt. RT 1925, 177/178; 1925, 191/192; 1927, 32; 1932, 4, 38. Edas-
pidi märgin teda järgmiselt "PKM".

välispolitsei ametnik asja jälgimise ja juurd-
lemise viimasele üle."

kuid selget ettekujutust välispolitsei ülesannetest nad ei anna. Selleks tuleb vaadelda PKM neid paragrahve, kus loetletud politsei ülesanded üksikasjalikult, nimelt:

§4 - "Politsei võimkonda kuuluvad üldise korra ja julgeoleku alal:

- 1/abinõude tarvituselevõtmine korra, seaduste ja määruste rikkumise lõpetamiseks;
- 2/kodaniku vabaduse kaitse;
- 3/valitsuse- ja omavalitsuseasutustele ja -võimudele abiandmine nende peale pandud kohustuste täitmise juures;
- 4/rahu, julgeoleku ja korra alalhoidmine avalikkudel platsidel, teedel, sildadel ja muudes avalikkudes kohtades;
- 5/korra ja julgeoleku alalhoidmine koosolekutel, avalikkudel ettekannetel ja muudel rahvakogumistel;
- 6/abinõude tarvitusele võtmine õnnetuste ärahoidmiseks;
- 7/korra ja julgeoleku alalhoidmine tulekahjude, uputuste ja muude sarnaste üldiste hädade ja õnnetuste juures;
- 8/õnnetuse all kannatanud isikutele abiandmine ning päästetud varanduse kaitsmine ning hoidmine;
- 9/aktide ja protokollide kokkuseadmine igasuguste õnnetusjuhtumuste ja vägivaldse tegevuse kohta kui ka igasuguste muude asjaolude kohta, kui see kodanikkudel tarvilik nende õiguste kaitsmiseks;
- 10/seadustes ja määrustes ettenähtud juhtumustel tunnistuste, õienduste ja teadete väljaandmine;
- 11/riigi ja omavalitsuse kasuks vastuvaidlemata korras nõutavate võlgade, maksude ja rahatrahvide sissenõudmine.

§5 - "Kohtu alal kuulub politsei võimkonda:

- 1/kriminaalasjades juurdluse toimetamine ning eeluurimisest osavõtmine kriminaalkohtupidamise seadustes ettenähtud alustel;
- 2/avalikkudes süütegudes süüdistajana esinemine seadustes ettenähtud alustel;

- 3/süüdlaste ja kohtu poolt väljakutsutavate teiste isikute kohtussetoomine kui ka vahi alla võtmine vastava kohtuvõimu sellekohase määruse põhjal;
- 4/osavõtmine kohtuotsuste ja määruste täideviimisest ning muudest kohtupidamiste seadustes ettenähtud toimetustest;
- 5/vangide vedamisest osavõtmine, nagu see seaduses vahi all peetavate kohta ette nähtud;
- 6/asitõenduste hoidmine."

§6 - "Sõjaametkonna alal kuulub politsei ülesannete hulka:

- 1/ülesanded kaitseväekohusliste isikute arvel pidamise ning kaitseväge tegevasse teenistusse kutsumise suhtes nagu need vastavates seadustes ette nähtud;
- 2/väejooksikute vahi alla võtmine ja sõjavõimude kätte toimetamine."

§7 - "Peale eelmistes paragrahvides ettenähtud kohuste täidab politsei kõiki ülesandeid, mis tema peale pandud seadustega või määrustega."

Tsiteeritust on selge, et politsei pädevuse jaotus funktsionaalsel alusel kolme erisuguse politsei vahel, vastab ainult üldjoontes teoorias esinevale politsei pädevuse kolmikjaotusele. Nimelt on meil üks üldine politsei - välispolitei - kes on pädev kõigis kolmes teoorias esinevates pädevusharudes, s.o. nii avaliku õiguskorra, avaliku julgeoleku kui ka avaliku korra kaitsmise aladel. Tema töö hõlbustamiseks ja kiirendamiseks on temast eraldatud osa ametnikke, kellede pädevus on piiratum:

- 1/poliitilise politsei ametnikud - avaliku õiguskorra kaitse ülesandega;
- 2/kriminaalpolitsei ametnikud - avaliku julgeoleku kaitse ülesandega.

Kui üldnormi, s.o. PKM, §9 /vt. lk.15/ võrdlemisi täpsalt piiritleb välis- ja poliitilise politseide pädevused, jätavad ta §§8 ja 10 /vt. lk.15/ kriminaal- ja välispolitsei pädevuse piiri ebaselgeks. Kuid PKM § 10 lause:

"... niivõrd kui nad ... käesoleva korralduse põhjal antavate juhatuskirjadega ei ole arvatud kriminaal- ... politsei eriülesanneteks."

ja selle täienduseks antud §61:

"Politseiasutuste, ja -ametnikkude ... tegevuse ja asjaajamise üksikasjaline kord määratakse kindlaks juhatuskirjas, mis antakse siseministri poolt või siseministri poolt kokkuleppel teiste vastavate võimu-

dega." -

annavad juhise, kust otsida pädevus täpsemat piiri. Siseministri poolt ongi antud vastav interne korraldis: "Siseministri juhtnõor välis- ja kriminaalpolitsei koostööks kuritegevuse vastu võitlemise alal." - 29.V 1934.a. nr.34-p all. Selle juhtnõori kohaselt KKS põhjal Ringkonnakohtule alluvad asjad kuuluvad kriminaalpolitseile juurdlemiseks, kuid ka välispolitsei on kohustatud seda tegema kohtis, kus kriminaalpolitsei ametnikke pole informeerides sellest lähemat kriminaalpolitsei ametiasust, kes siis asja tähtsuse järgi juurdluse võib üle võtta toimides PKM §77 /vt. lk.15/ korras. Ka on korraldatud vastastikune abistamine.

Avaliku korra ja julgeoleku kaitse, kui politsei tähtsamad ülesanded, on PKM järgi korraldatud pidevalt -

§81 - "Politseiametnikud ei katkesta päeva- ja puhkepäevadel oma kohuste täitmist avaliku korra ja julgeoleku suhtes."

Funktsionaalselt võib politsei pädevust jaotada ka järgmiselt:

1/ puhtpolitseiline funktsioon.

milline omakorda jaguneb:

a/ passiivseks ja b/ aktiivseks.

Passiivse hulka kuuluvad: 1/kodaniku vabaduse kaitse; 2/abinõude tarvitusele võtmine õnnetuste ärahoidmiseks; 3/õnnetuste all kannatanud isikutele abiandmine ning päästetud varanduste kaitsmine ning hoidmine.

Aktiivsete hulka kuuluvad: 1/abinõude tarvitusele võtmine korra rikkumiste lõpetamiseks; 2/rahu, julgeoleku ja korra alalhoidmine avalikkudel platsidel, tänavatel, teedel, sildadel ja muudes avalikkudes kohtades; 3/korra ja julgeoleku alalhoidmine koosolekutel, avalikkudel ettekannetel ja muudel rahvakogumistel; 4/korra ja julgeoleku alalhoidmine tulekahjudel, uputustel ja muude sarnaste üldiste hädade ja õnnetuste juures.

Kõik need ülesanded on loendatud PKM §4 /vt. lk.16/, 14¹/

Puhtpolitseilise funktsiooni teostamisel on politseil PKM järgi järgmised abinõud ja õigused:

§63 - "... õigus kinni pidada vaimuhaigeid ja ka muid isikuid, kelle vabadusesviibimine otsekohe hädadohtlik kas neile endile või ümbruskonnale."

§69 - "Nähes korra ... rikkumist, nõuab politsei korrarikkumise lõpetamist ...
Sarnase nõudmise täitmisest keeldumise korral võtab politsei tõrkuja vastutusele seatud korras.

14¹/Üksikasjalikum kirjeldus ülesannetest vt."Heakorra ja julgeoleku seadus", VSK XIV k., 1916.a. ja hilisemad muudatused RT

Korraldajate laialiajamisel ... ning teistel sarnastel juhtumustel, kus asjaolud nõuavad politseikorralduste viivitamata täitmist, võib politsei tõrkujate vastu peale sellekohast hoiatust tarvitada füüsilist jõudu tehtud korralduse maksmapanemiseks.

Kui aga esimeses lõikes tähendatud seatud korra rikkumine on tingitud mõne riigi- või omavalitsuseametniku amettoimusest või riigi- või omavalitsuseasutuse korraldusest, siis teatab politsei oma korratäitmise nõudmisest tähendatud ametnikkudele või asutustele ning kannab sellest ette oma ülemusele."

§67 - "Politseiametnik võib sõjariistu tarvitada oma ametkohuste täitmise juures järgmistel tingimustel:

1/temale sõjariistus isiku kallaletungimise korral;

2/temale ilma sõjariistadeta ühe või mitme isiku kallaletungimise korral, kui muud kaitsevõimalust üle ei jää;

3/teiste kõrvaliste isikute kaitsmise korral, kui muud kaitsevõimalust ei ole; ..."

§73 - "Politseil on õigus juhtumustel, kui asjaolud seda nõuavad, abi nõuda kaitseliidult, kaitseliitlastelt ja kohalikkudelt elanikkudelt."

§74 - "Politseil on õigus abiks kutsuda kaitseväeosa- sid kodanliste võimude poolt nõuetava kaitsevälise kaasabi andmise seaduses ette nähtud alustel."

Tsiteeritust näeme, et politsei on varustatud sundvõimuga. Ta võib isikuid kinnipidada, tarvitada tõrkujate vastu füüsilist jõudu, tarvitada nii enese kui ka teiste isikute kaitseks relvi, nõuda abi tsiviilelanikkonnalt, kaitseliidult ja sõjaväelt. Peale selle võtab ta korra, rahu ja julgeoleku rikkujad seatud korras vastutusele. Kaitserelvadeks on politseil sõjapüss, püstol ja kumminui.

Antud võimu kuritarviduste ärahoidmiseks ja kodanikkudele halduskohtu kaitse võimaldamiseks on politsei võimuavaldused tõkendatud alljärgnevalt.

PKM annab küll politseile õiguse isikuid kinni pidada /vt. §63/ kuid korraldab ka edaspidist asja käiku.

§64 - "Iga kinnipidamise juhtumuse kohta seab politsei kokku protokolli, milles peab täpselt tä-

hendatama:

1/kinnipidamise koht, päev ja tund ja
2/asjaolud, mis niisuguse abinõu tarvitusele-
võtmist tingisid.

Kinnipeetava enese, tema perekonnaliikmete või
voliniku nõudmisel on politsei kohustatud vii-
vitamata eelpooltähendatud protokollist ärakir-
ja välja andma."

§65 - "... Kinnipeetud /§63/ tuleb kas viivitamata va-
bastada või vastavatele isikutele või asutuste-
le üle anda, kui see seadustes või määrustes
ette nähtud."

Kui näit. politsei on kinni pidanud tänaval määratseva vaimuhaige ja koostanud vastava protokoll, siis edaspidini asja käik sünnib, toetudes PKM, juba "Hoolekande seaduse^{15/}" §§121,123 ja 126 sätete kohaselt, s.o. vaimuhaige antakse hooldaja korraldusse või paigutatakse kohaliku omavalitsuse kaasabil ravilasse või varjupaika. Analoogiliselt talitatakse ka teistel kinnipidamise juhtudel.

Politseiametnik on õigustatud PKM §67 sätete kohaselt tarvitama relvi, kuid PKM §68 võimaldab selle üle teostada kontrolli:

"Igast sõjariista tarvitamise juhtumusest peab politseiametnik ühes sõjariista tarvitamise põhjuste ning järelduste kirjeldusega oma otsekohele ülemusele viivitamata ette kandma."

Viimane nõue on politseivalitsuse direktori internse korraldusega kohaldatud ka kumminuia tarvitamise kohta, et ära hoida kodanikke asjata peksmisi.

PKM §69 viimases lõikes /vt.lk.19/ on antud sätted korra-rikkumiste kõrvaldamiseks millised tingitud riigi- või omavalitsuseametniku amettoimusest või riigi- või omavalitsuseasutuse korraldusest, sest nagu politsei kaasaegse mõiste tuvastamisel selgus /vt. §2/ ei ole ta õigustatud käsundama teisi samaselt korraldatud haldusorganeid.

PKM §74 täiendamiseks vaatleme mõningaid "Kodanliste või-
mude poolt nõutava sõjaväelise kaasabi andmise seaduse"^{16/} sät-
teid:

§1 - "Kodanlistel ametvõimudel on õigus sõjaväeosasid kutsuda äärmistel kordadel, kui politseilised kaitseabinõud nende kõrvaldamiseks küllaldased ei ole:

1/tulekustutamiseks igasugustel tulekahju korda-

15/ Vt. RT 1925, 120/121; 1937, 18, 144.

16/ Vt. RT 1923, 33/34, 30 ja Sõjaväeteenistuse seadus RT 1937, 15, 116.

del, samuti ka metsade, soode või rabade põlemistel, varanduste järelvalvamiseks tulekahju ajal, veeuputuse või muil juhtumistel, mis üldise õnnetusega ähvardavad;

5/üldist julgeolekut ähvardavate korratuste lõpetamiseks kodanlistele võimudele hulgalistel vastuhakkamistel, riisumistel, varanduste hävitamistel või rüüstamistel;

6/tähtsamate valitsuse ja seltskondliste asutuste kaitseks, kui neid hädaoht ähvardab."

§4 -"Sõjaväeosade abikskutsumise õigus on siseministril ning politsei prefektidel. ...

Sõjaväeosade abikskutsumisest teatavad politsei prefektid siseministrile."

§12 -"Kodanlised ametvõimud pööravad kõigi oma nõudmistega abikstulnud väeosa ülema poole ja ei käsuta ise sõdureid."

§13 -"Kodanlised ametvõimud ei ole õigustatud abikstulnud sõjaväeosade ülemate peale panema iseisivat politseile omaste kohuste täitmist, vaid võivad nendelt omale kaasabi nõuda. Kodanlistele võimudele jäävad sõjaväeosa tegevuse ajal alale kõik nende seaduslikud õigused ja kohused niivõrd, kui need ei takista väeosa käsutamist ja ülesande täitmist."

§20 -"Abikskutsutud sõjaväeosa saadetakse tagasi, kui kodanlised võimud tema abi enam tarvilikuks ei pea."

2/valve funktsioon.

See on väljendatud PKM §4 järgmiselt:

"... abinõude tarvituselevõtmine ... seaduste ja määruste rikkumise lõpetamiseks; ..."

Siin "seaduste" all tuleb mõista avalik-õiguslikke seadusi, sest nagu politseivõimu teostamise tõkendite vaatlusel /vt. §4/ selgus ei kuulu tsiviil-õiguslik ala politsei järelvalve alla. Kuid tekkib küsimus: "Kas siis kõigi seaduste ja määruste täitmise järelvalve lasub politseil?" Vastus on jaatav. Erandiks on vaid need avalikõiguslikud seadused ja määrused, kus järelvalve teostus otseselt määratud mõnele teisele ametkonnale. Kuid esinevad ka sarnased seadused ja määrused, kus järelvalveteostus on pandud politseile koos mõne eriametkonnaga. Näit. "Pagaritööstuses töötöö keelu seadus" /RT 1936, 97, 794/ §5

järgi:

"Käesoleva seaduse ja selle põhjal antavate määruste täitmise järelevalve, samuti ka seaduste ja määruste rikkujate vastutusele võtmine kuulub tööinspektsioonile ja politseile."

Kriminaalkohtupidamise seadustiku §921 järgi:

"Riigimetsas kordaseadetud Metsaseaduse rikkumise asjus toimetavad juurdlust riigi metsateenijad, kellel on õigus nõuda politsei kaasabi ja üksikute politseiliste juurdlustoimingute toimetamist."

Selle funktsiooni teostamise kohta on PKM üksikasjalisi sätteid:

§62 - "Süütegude jälgimisel järgib politsei kriminaalkohtupidamise seaduste määrusi."

§69 - "Nähes ... seaduse või sundmääruse rikkumist, nõuab politsei ... seaduste või sundmääruste täitmist.

Sarnase nõudmise täitmisest keeldumise korral võtab politsei tõrkuja vastutusele seatud korras. ..."

§70 - "Politsei poolt tähele pandud seaduse või sundmääruse rikkumise kohta peab politsei määratud korral protokollli tegema."

§71 - "Protokoll seatakse kokku kohal, kus ... seaduse või sundmääruse rikkumine sündis, või jälle lähemas elumajas. Kui protokollli võimata on kokku seada ülemaltähendatud kohtades, siis seatakse protokoll kokku lähemas politseiasutuse või ametniku asukohas, kusjuures politsei-ametnikud süüdistatava ainult sel juhtumusel tähendatud asukohta kutsuvad, kui süüteo kohal on võimata tema isikut kindlaks teha."

§72 - "Protokollis peab tähendatama:

1/kes protokollli kokku seadis;

2/seaduse või sundmääruse rikkumise aeg ja koht;

3/milles see rikkumine seisab;

4/kelle poolt rikkumine korda saadeti.

Protokollis tähendatud asjaolud peavad tarviduse ja võimaluse järele tõendatud olema tunnistajate või manukate poolt, samuti ka asjaolud poolt, kui asjaolud seda nõuavad."

Enamik tsiteeritud sätetest praegu ei kehti, sest Kriminaal-

kohtupidamise seadustiku^{17/} ja Maksukaristuste seadustiku^{18/} kehtimahakkamisest tulevad eeskätt rakendamisele nende sätted. Täielikult on kehtiv PKM §62 mille alusel on muus osas kehtivad KKS ja MKrS sätted. Ülaltähendatud PKM sätted on nüüd asendatud KKS sätetega. Nii tuleb PKM §69 asemel käsitada KKS §53 ja PKM §70 asemel KKS §55:

§53 - "Iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteo tunnuseid, alustab politsei juurdlust, ..."

§55 - "Süüteost kannatanu kaebusel, süüteo pealtnägija avaldusel, süütegija süütunnistusele ilmumisel, prokuratuuri esindaja ettepanekul ja ametivõimude teadaandel on politsei kohustatud otsekohe algama juurdlust."

PKM §§71 ja 72 sätted ei tule samuti kohaldamisele, sest neid asendavad KKS eeluurimiseeskirjad mis väljendatud KKS §60 -

"Juurdlusel toimetab politsei süüteo ja süütegija selgitamiseks tunnistajate ülekuulamist, vaatlusi, läbivaatusi, läbiotsimisi, väljavõtmisi ja asitõendite kogumist ja hoidmist eeluurimiseeskirjade järgi. Politsei ei ole aga õigustatud juurdlusel tunnistajaid ja asjatundjaid laskma sunniviisil tuua ülekuulamisele ega trahvima neid, ilmumata jäämise korral ega ka posti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi vaatama ega kinni pidama."

MKrS korraldab juurdluste toimetamist süütegudes aktsiisimaksu ja monopoli vastu ning salakaubaveo ja tollivarjamise asjus. Ka siin on sätteid millised asendavad PKM sätteid -

§98 - "Andmete kogumiseks ja juurdluse toimetamiseks on õigustatud ja kohustatud maksuametnikud ning politsei- ja piirivalvevõimud. ..."

§102- "Juurdlust tuleb toimetada KKS ettenähtud juurdluse toimetamise korras käesolevas seadustikus toodud eranditega."

Tsiteeritust näeme, et politsei pädevus valve funktsiooni teostamise alal on täpselt tuvastatud. PKM asemel kehtivad nüüd teised üldnormid, kuid nad tuvastavad politsei pädevust täpselt ja selgemalt.

17/ Vt. RT 1934, 89, 720. Edaspidi märgin teda "KKS"

18/ Vt. RT 1934, 88, 717 ja 1935, 9, 81. Edaspidi märgin teda "MKrS".

3/kohtulik funktsioon.

PKM §5 on pealkirja all "Kohtu alal kuulub politsei võimkonda" loendatud rida ülesandeid, millised seoses kohtuliku funktsiooni teostamisega, nagu:

- 1/kriminaalasjades juurdluse toimetamine ning eeluurimisest osavõtmine kriminaalkohtupidamise seadustes ettenähtud alustel;
- 2/avalikkudes süütegudes süüdistajana esinemine seadustes ette nähtud alustel;
- 3/süüdlaste ja kohtu poolt välja kutsutavate teiste isikute kohtussetoomine kui ka vahi alla võtmine vastava kohtuvõimu sellekohase määruse põhjal;
- 5/vangide vedamisest osavõtmine, nagu see seaduses vahi all peetavate kohta ette nähtud;
- 6/asitõendite hoidmine."

Tsiteeritust ja PKM §62 /vt.lk.22/ nähtub, et ka nende ülesannete teostamisel tuleb talitada KKS ja MKRS sätete kohaselt. Järjekult on ka siin kehtivad KKS §§53,55 ja 60 ning MKRS §§ 98 ja 102 sätted ning PKM §§ 65 ja 66 asemel, millised käsitavad politsei poolt isikute vahi alla võtmist, tuleb rakendada KKS §§ 62 ja 63 -

§62 - "Süüteo tabamisel on politseil õigus süüalust tõkestamise otstarbel vahistada eeluurimiseeskirjade järgi. Vahistamisest peab ta viivitamata vastavalt asja alluvusele teatama kohtu-uurijale ja prokuratuuri esindajale või jaoskonnakohtunikule ja vahistatu ühes juurdlusega hiljemalt 48 tunni jooksul, arvates vahistamise momendist, üle andma kohtu-uurija või jaoskonnakohtuniku korraldusse."

§63 - "Süüteo mittetabatud süüaluse võib politsei tõkestamise otstarbel vahistada vastavalt asialluvusele kohtu-uurija või jaoskonnakohtuniku loal, missuguse loa võib anda ka lähem kohtu-uurija või jaoskonnakohtunik, kui kauge maa või ühenduse puuduse tõttu ei ole võimalik nõutada luba kohtalluvusele vastavalt kohtu-uurijalt või jaoskonnakohtunikult. Politsei on kohustatud säärase loa põhjal vahistatu ühes juurdlusega üle andma alluvuse poolest vastavale kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule hiljemalt 24 tunni jooksul, arvates vahistamise momendist. Äärmistel juhtudel aga, kui politsei juhusli-

kult ühel ajal avastab ja tabab säärase süü-
teolt mittetabatud süüaluse raskes kuriteos
või kuriteos, kelle isikut ei olnud võimalik
varem kindlaks teha ning kelle vahistamise lu-
ba selle tõttu polnud võimalik kohtuvõimudelt
nõutada, ja kelle kohta on andmeid, et ta koh-
tuvõimude eest kõrvale hoidub, on politseil
õigus tabatud enesega kaasa kutsuda, keeldumi-
se korral aga ta sunniviisil toimetada kohtu-
uuri ja või jaoskonnakohtuniku juurde või lähemasse telefoni- või telegraafiasukohta sel-
leks, et viivitamata nõutada vastav vahista-
misluba."

ja MKrS §108 ja 152 -

§108- "Kui tollisüüteolt tabatul puudub alaline elu-
koht Eestis või kui ta teenib välisvete vahel
sõitval laeval ja kui selle tõttu on karta, et
ta võib määratava karistuse kandmisest kõrvale
hoiduda, siis võib teda juurdluse toimetami-
seks õigustatud ametniku määrusega vahistada.

Niisugusel juhul antakse süüaluse kohta koos-
tatud juurdlustoimetus 24 tunni jooksul, arva-
tes vahistamise momendist, üle lähemale tolli-
inspektorile."

§152- "Kui vangilises asjas /§108/ vahistatud süüalu-
ne ei tasu kohe temale tolliinspektori trahvi-
otsusega määratud rahatrahvi ja tasuraha ega
esita küllaldast kindlustust, siis antakse süü-
aluse kohta koostatud juurdlustoimetus 48 tunni
jooksul, arvates vahistamisest, üle jaoskonna-
kohtunikule.

Jaoskonnakohtunik on kohustatud viivitamata ot-
sustama tõkkeabinõu küsimuse."

sätteid.

Tsiteeritust näeme, et politsei on juurdluse toimetamisel tihe-
das seoses kohtuvõimudega. Sellist vahet näeb ette ka PKM

§57 - "Kuritegude jälgimise alal on politsei prokura-
tuuri ja kohtuvõimude käsutada kriminaalkohtu-
pidamise seadustes ette nähtud alustel.

Ühtlasi on prokuratuuril õigus eelmises lõikes
tähendatud alal politseitegevust revideerida."

§59 - "Kohtuasutused ning prokuratuur annavad §5 tä-
hendatud tegevuse alal politseiametnikkudele
eeskirju, ..."

mida täpsemalt sätib KKS § 68 -

"Süütegude kohta andmete kogumisel ja süütegude juurdellemisel on vastavad politseiametnikud prokuratuuri vahenditus käsutuses.

Kohtukoja prokurör annab politseile süütegude kohta andmete kogumise ja juurdluse alal üldisi juhtnööre."

"Avalikkudes süütegudes süüdistajana esinemise"aluseks on KKS §3 - "Jaoskonnakohtule alluvais asjus kuulub süüdistamise õigus ... politseile ..."

mida täiendab

KKS §764 - "Prokuratuuri esindajad jaoskonnakohtuniku juures asja arutamisest osa ei võta, kuid võivad teha ettepanekuid ja anda juhtnööre politseile süüaluse süüdistamiseks."

"Süüdlaste ja kohtu poolt välja kutsutud teiste isikute kohtussetoomise" kord on ettenähtud KKS

§182 - "Süüaluse sunniviisil ... toimetamisel näidatakse temale ette sundtoomiskäsk ... "

§183 - "Pärast sundtoomiskäsu ettenäitamist paneb selle ettenäitaja süüalusele ette tulle kaasa. Juhul, kui süüalune keeldub või tõrgub kaasa tulemast, toimetatakse ta ... ametivõimude või eraisikute kaasabil."

§184 - "Süüaluse sundtoomist ..., samuti ka vahistamist tuleb toimetada päeval, välja arvatud edasilükkamatud hädavajalikud juhud."

millist korda tuleb kasutada ka teiste isikute kohtusse toomisel KKS §§235, 317, 385, 439, 758, 759, 771 alusel.

Mis puutub "vahi alla võtmisse" siis käsitasime seda lähemalt lk.24 KKS §§62 ja 63 vaatlusel.

"Vangide vedamisest osavõtmisel" tuleb politsei rakendada "Vangistusseadustiku"^{19/} sätteid ja sellel alal kohtuministri poolt antud internset korraldust "Saateteenistuse juhtnöörid" - 26.II 1935.a., kus käsitletakse vangide vedu tapivagunites ja nende vastuvõtmist ja väljaandmist politseile.

"Asitõendite hoidmist" tuleb korraldada KKS §162 kohaselt:

"Asitõendid tuleb võimalust mööda nummerdada, sisse pakkida, kinni pitseerida ning asja juurde võtta."

ja üldse täitma kõik kohtute ja kohtu-uurijate nõudmised hoidmise kohta.

Kuid politseil on täita ka puhtkohtulikku funktsiooni. Aluse selleks annab PKM §7 -

19/ Vt. RT 1931,20,121; 1935,8,65 ja 1936,29,186.

"Peale eelmistes paragrahvides ette nähtud kohuste täidab politsei kõiki ülesandeid, mis tema peale pandud seadustega või määrustega."

kuna täpsemad sätted on toodud:

1/KKS §§959 - 970:

§959 - "Kriminaalseadustiku §230, 258, 260, 261 ja 376 ettenähtud süütegudes, samuti puhtuse ja tervishoiu, avalikkude kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude korrashoiu ning autode ja teiste sõidu- ja veoriistade liikumise kohta käivate sundmääruste rikkumises võetakse süüdlased vastutusele ja karistatakse kas üldises kohtukorras või alljärgnevais paragrahvides ettenähtud administratiivkorras.

Administratiivkorras ei või karistada süüdlast sama süüteo eest, milles ta on vastutusele võetud kohtukorras; samuti ei või kohtukorras võtta vastutusele süüdlast sama süüteo eest, mille eest ta on karistatud administratiivkorras."

§960 - "Õigus administratiivkorras karistada §959 loendatud süütegude eest kuulub politseikomissarile, kelle jaoskonnas süütegu korda saadetud. ..."

§961 - "Õigus administratiivkorras karistada Kriminaalseadustiku §376 ettenähtud süütegude eest kuulub raudteepolitsei komissaridele, ..."

Vaatame millised süüteod on loendatud Kriminaalseadustiku paragrahvides -

§230 - "Süüdlast selles, et ta:
1/sõitis linnas, alevis, külas või maanteel ettevaatamata või lubamata kiirelt;

2/usaldas hobuse juhtimise selleks teadvalt võimetu või jooanud isiku kätte, ..."

Kui:

1/käesoleva paragrahvi esimese lõike p.1 tähendatud ettevaatamatu või lubamatu kiire sõit saadeti korda auto, mototsükleti või trammiga;

2/usaldati auto, mototsükleti, trammi, lennuriista, mootorpaadi või purjeka juhtimine selleks teadvalt võimetu või jooanud isiku kätte, ..."

§258 - "Kes seadusega või sundmäärusega oli kohusta-

kiigivanema otsuse
nõmise kohta sisse
alusel siseministri
2/ Sisemi
"Sõjaseaduse"
tud teatama majast välja ja sisse kolinud isikute-
kutest, ja süüdlane selle kohuse täitmatajät-
mises, ...

Kui selle üleastumise saatis korda võõrastema-
ja või mõne muu sarnase sissesõidukoha valit-
seja, ..."

§260 - "Süüdlane selles, et ta majaperemehele või va-
litsejale ei teatanud või valesti teatas oma
elukoha muutmise sarnases kohas, kus seesugune
teatamine seadusega või sundmäärusega tehtud
kohuseks, ..."

§261 - "Süüdlast isikutunnistusega või peatusloata
elamises või elukohast lahkumises neil juhtu-
del, kui seadusega või sundmäärusega nõutakse
isikutunnistust või peatusluba, ..."

§376 - "Süüdlast selles, et ta ei täitnud seaduse või
sundmääruse eeskirju, mis seatud publiku koh-
ta raudteel, ..."

Tsiteeritust selgub, et politseile on antud administratiivkorras
karistamise õigus tervishoiu, liikluse ja isikutöestamise ala-
del esinevates süütegudes. Nimetatud süüteod esinevad igapäeva-
ses elus väga sageli ja tihti tähtsusetul kujul. Seaduse pres-
tiizi mõttes pole soovitatav neid jätta karistamata ja seepärast
on asja kiiremaks lahendamiseks neis asjus kohtufunktsiooni
teostamine pandud politseile. Karistuse määrad on siin teised
kui Kriminaalseadustikus, nad on ettenähtud KKS

§962 - "Politseikomissarid ... võivad karistada süüd-
last rahatrahviga kuni 30 krooni, - sõidu- ja
veoriistade juhte sõidu- ja veoriistade lii-
kumise kohta antud sundmääruste rikkumise
eest peale selle veel sõiduõiguse äravõtmise-
ga kuni 7 päevani. ..."

§963 - "Kriminaalseadustiku §376 ettenähtud üleastu-
miste eest võib süüdlast administratiivkorras
karistada rahatrahviga kuni viie kroonini. ..."

Ülejäänud §§ tuvastavad administratiivkorras karistamise menet-
lust.

2/ siseministri kui "Sisekaitse ülema" otsustes:

Sõjaseisukorra seaduse^{20/}, Riigivanema otsuse nr.173^{21/}-
sõjaseisukorra kehtima panemise kohta kogu Vabariigis, ja

20/ Vt. RT 1930,61,423; 1934,73,614; 1934,99,784; 1935,73,632;
1935,78,664; 1935,79,675; 1935,81,691; 1936,29,190.

21/ Vt. RT 1934,22,156; 1934,23,169 ja pikendamise otsused RT
1934,74,631; 1935,77,660; 1936,73,596.

Riigivanema otsuse nr.949^{22/} - Sisekaitse ülema ülesannete pa-
nemise kohta siseministrile,
alusel siseminister avaldas järgmised otsused:

a/Siseministri otsus.^{23/}

"Sõjaseisukorra seaduse §9 p.3¹ /RT 1934,99,784/ põh-
jal alates 1.veebruari 1935.a. eraldada sõjaseisu-
korda kuulutatud maa-alal üldisest kohtualluvusest
ja võtta otsustamisele administratiivkorras süüteo-
asjad mis ette nähtud KrS §229 p.1-3 ja §254 esime-
ses ja teises lõikes."

Siseministri otsus.^{24/}

"Sõjaseisukorra seaduse §10² /RT 1934,73,614/ põhjal
panen minu otsuses 19.I 1935 /RT 1935,7,61/ ja Sise-
ministri sundmääruse nr.02596 /RT 1921,44/ tähenda-
tud süüteoasjade otsustamise prefektidele ja raudtee
politsei ülenkomissarile."

Vaatame millised süüteod on otsustes märgitud allikais -

KrS§229 - "Süüdlast selles, et ta:

1/hoidis või kandis keelatud relva;

2/hoidis või kandis relva kohas, kus selle
hoidmine või kandmine seadusega või sund-
määrusega keelatud;

3/tarvitas laskmiseks relva kohal, kus sar-
nane laskmine seadusega või sundmääruse-
ga keelatud; ..."

KrS§254 - "Süüdlast selles, et ta tekitas müra, kisa
või muud korratust või saatis korda ulaka
teo avalikus kohas, avalikul koosolekul
või väljaspool neid, kuid rikkudes avaliku
rahu või korda, ..."

Kui nimetatud juhtudel pandi toime kakelus
või muu määratsemine, ..."

Siseministri sunduslik määrus nr.02596.

§1 - "Kõik kodanikud ja asutused on kohustatud ühe
kuu jooksul selle määruse avaldamisest arvates
lähemasse politseijaoskonda ehk politseivalit-
susse kviitungi vastu ära tooma nende käes ole-
vad sõja- ja laskeriistad, laskemoona ning lõh-

22/ Vt. RT 1934, 101, 796.

23/ Vt. RT 1935, 7, 61.

24/ Vt. RT 1935, 21, 199.

keained, nagu: igat liiki sõjapüssid, revolvrud, püstolid, muud sõjaväelised laskeriistad ning nende kõiksugu osad, 2/mõõgad, tessakid, püssitukud ning muud külmad sõjariistad, 3/granaadid, padrunid ja laskemoon, 4/kõik sorti lõhkeained, 5/jahi- ja montekristo püssid."

§2 - "Niisama on kohustatud kõik kodanikud ja asutused, kes §1 tähendatud sõjariistade, nende osade, laskemoona, lõhkeainete ja liht püsside salajasi hoiupaikasid teavad, sellest lähemasse politseiasutusse suusõnaliselt ehk kirjalikult teatama."

Karistuse määra neis asjus leiame Sõjaseisukorra seaduse

§9 p.3¹ - "eraldada üldisest kohtuallubusest ja võtta oma otsustamisele administratiivkorras, ... niisugused süüteo asjad, mille eest seaduses ettenähtud karistused ei ületa p.2 tähendatud karistumäära, ning karistada süüdlasi nimetatud karistumäärade /p.2/ piires;"

§9 p.2 - "panna maksma ... karistusena vangimaja mitte üle 3.kuu või aresti mitte üle 3.kuu või rahatrahvi mitte üle 3000.krooni, ühes keeluvastaselt hoitud sõjariistade, lõhkeainete ... konfiskeerimisega; ..."

b/Siseministri otsus^{25/}.

"...

1/Eraldada kaitseisukorda kuulutatud maa-alal üldisest kohtuallubusest ja võtta otsustamisele Kaitseisukorra seaduses ettenähtud administratiiv-korras Kriminaalseadustiku §122 ja 230 teises lõikes ettenähtud süüteod, niivõrd kui nende süütegude koosseisuks on:

a/auto või mootorratta juhtimine ilma vastava juhtimisloata /Jõuvankrite seaduse elluviimise määr. §44, KrS §122/;

b/auto või mootorratta juhtimise ajal juhi poolt alkoholi tarvitamine ning ebakaines olekus olemine /Liiklemismäär. §22 p.2, KrS §122/;

c/juhuveo auto või mootorrattaga seisu-, peatus-, või parkimiskohtadel peatumise ajal juhi poolt alkoholiste jookide ja teiste uimastavate vahendite tarvitamine või nende mõju all /ebakaines

- olekus/olemine; liiniveo või veoautoga inimeste veol alkoholist lõhnava juhi teenistuses olemine või auto juhtimine /Liiklemismäär. §23, KrS §122/;
- d/ auto või mootorratta juhtimise usaldamine selleks teadvalt võimetu või jooanud isiku kätte /KrS §230 teine lõige p.2/ või isikule, kellel ei ole vastavat juhtimisluba /Jõuvankrite seaduse elluviimise määr. §45, KrS §122/;
- e/ auto või mootorrattaga ettevaatamatu või lubamatult kiire sõitmine /KrS §230 teine lõige p.1/;
- f/ auto või mootorratta möödasõitmiseks võimaluse mitteandmine või möödasõidu takistamine kas kiiruse lisandamisega, korratu sõiduga või mõnel muul viisil /Liiklemismäär. §57, KrS §122/
- 2/ Panna eelmises /1/ punktis tähendatud süüteoasjade otsustamine ja süüdlaste karistamine Kaitsekorra seaduse §9 p.2 ettenähtud karistuse määrade piires politseiprefektidele.

..."

Tsiteeritud näeme, et politsei pädevus puhtkohtuliku funktsiooni alal on Sõjaseisukorra seaduse alusel tubliste laiendatud kuid ka siin on kodanikele kindlustatud õiguslik kaitse. Sõjaseisukorra seaduse

§10² - "...võib kaevata edasi ... sisekaitse ülema poolt volitatud ülemate otsustele - sisekaitse ülemale."

§8 - "Sisekaitse ülema korralduste ja otsuste peale võib kaevata Vabariigi Valitsusele."

4/ funktsioon arhiivinduse alal.

PKM on see funktsioon märgitud §4 järgmiselt:

"Aktide ja protokollide kokkuseadmine igasuguste õnnetusjuhtumiste ja vägevaldse tegevuse kohta kui ka igasuguste muude asjaolude kohta, kui see kodanikkudel tarvilik nende õiguste kaitsmisel."

Ka siin on täiendavaks aluseks PKM §7 /vt lk.17/ mille põhjal näit. tööõnnetuste puhul politsei teotseb "Tööstusliku töö seaduse" 26/ §§412 ja 561 ja 565 sätete kohaselt, protokollide koostamisel ja ära kirja väljaandmisel.

Ka teistel juhtudel tuleb otsida alust üldnormes.

26/ Vt. VSK XI kōide ja hilisemad muudatused RT.

5/ sooritusfunktsioon.

See on politsei tähtsaim ala. Ta jaguneb omakorda:

a/kohtuotsuste sooritamiseks -

mis PKM märgitud §5 p.4 järgmiselt:

"osavõtmine kohtuotsuste ja -määruste täideviimisest ning muudest kohtupidamiste seadustes ette nähtud toimetustest."

Tsiteeritust näeme, et siin on täiendavateks alusteks kohtupidamise seadused, milliste all tuleb mõista KKS, TKS ja MKrS. Vaatame neid sätteid lähemalt:

KKS §673 -"Kohtuotsuse täitmiseks teeb prokurör korraldused vastavaile võimudele ja valvab selle järele, et need täidetaks täpselt ja viivitamata."

§675 -"Toimingud kohtuotsuse täitmiseks, mis nõuavad politseivõimu korraldust, nagu kinnipidamiskaristusele mõistetud toimetamine vangistasutasutisse, ... pannakse kohalikule politseile."

§681 -"Täitjad peavad täpselt järgima kohtuotsust ja täitma sellega kooskõlas olevaid prokuröri nõudeid. Prokuröri kaudu tuleb kohtule lahendamiseks esitada ka kõik raskused või kahtlused, mis tekivad otsuse täitmisel."

§880 -"Jaoskonnakohtuniku ja ringkonnakohtu otsuse täitmise korra kohta on üldiselt maksivad §674-692 eeskirjad, kuid selle vahega, et nende täitmisest ei võta osa prokuratuuri esindajad, vaid kõik korraldused otsuste täitmiseks teeb jaoskonnakohtunik ise vahenditult vastavaile võimudele ja viimased pöörduvad ka tema poole otseselt juhtnööride ja seletuste saamiseks."

TKS §158 -"Kohtuotsused täidetakse kas kohaliku politsei-ametniku ... poolt. Kõik need isikud alluvad kohtuotsuse täitmisel kohtunikule."

MKrS §97 -"Käesolevas seadustikus ettenähtud süütegude jälitamisel kohaldatakse Kriminaalkohtupidamise seadustiku eeskirju käesolevas seadustikus ettenähtud eranditega."
ja erand täitmise alal -

§179-"Jaoskonnakohus saadab oma otsused, millega kõrgema karistusena on määratud rahaträhv, täitmiseks Maksudevalitsuse kaudu..."

b/finantsotsuste sooritamiseks - tsussile, - viimastele, kui mis PKM §4 p.11 märgitud järgmiselt: seoses omavalitsuse maksu- "riigi ja omavalitsuse kasuks vastuvaidlemata korras nõutavate võlgade, maksude ja rahatrahvide sissenõudmine;"

See sooritusfunktsiooni ala on kaasajal põhjalikult ümberkorraldatud. Päämisteks alusteks on siin:

a/Maksustamiskorralduse seadus^{27/} - kus tuvastatud põhjapaneva tähtsusega "maksuvõla" mõiste -

§109 - "... Tähtajaks tasumata maksusummad loetakse maksuvõlakaks ja nõutakse sisse administratiiv-sissenõudmise korras, kui need ületavad ühe krooni."

b/Administratiivsissenõudmise seadus^{28/} - kus tuvastatud politsei poolt toimetatavad sissenõudmised ja sissenõudmise menetlus -

§3 - "Riiklikud asutised toimetavad sissenõudmist selleks määratud ametnikkude kaudu.

Samuti toimetavad riiklikud pangad nende eneste ja nende valitsemisel olevate erisummade, kapitalide, fondide ja laenude alal administratiiv-sissenõudmist oma ametnikkude kaudu või Majandusministri nõusolekul selleks eriti määratud ametnikkude kaudu, kui tähendatud kapitalide, fondide või laenude erieeskirjades on nähtud ette administratiiv-sissenõudmine.

Vabariigi Valitsuse määrusega võidakse käesoleva paragrahvi esimeses ja teises lõikes tähendatud asutiste sissenõudmiste toimetamist panna politseile või selleks eriti loodud asutisele.

...
Kohtuasutised toimetavad administratiiv-sissenõudmist politsei kaudu."

§4 - "Omavalitsused toimetavad oma ringkonnas oma ametnikkude kaudu omavalitsuse maksude sissenõudmist, kuid siseministri määrusega võidakse valdades teatud liiki omavalitsuse maksude sissenõudmine panna politseile.

Vähemusrahvuste kultuuromavalitsused ja kojad toimetavad oma maksude sissenõudmist oma ametnikkude kaudu, kuid siseministri erikorraldusel

27/ Vt RT1932,1,1 ja hilisemad muudatused.

28/ Vt.RT 1932,2,15; 1932,11,91; 1936,29,189; 1937,52,466.

võidakse tähendatud maksude sissenõudmine panna
c/abistuste politseile või omavalitsusele, - viimastele, kui
mis RM 64 p.2 tähendatud maksud on seoses omavalitsuse maksu-
"valit- dega. ja omavalitsusametustele ja -väimudele
abiar Muude asutiste ja organisatsioonide maksud, mis
res." eriseaduste järgi kuuluvad sissenõudmisele admi-
ning RM 66: nistratiivkorras, nõutakse sisse politsei kaudu."
c/Administratiivsissenõudmise seaduse §3 põhjal antud määrused
ja korraldused:

1/ Riiklikkude asutiste administratiiv sissenõudmiste poli-
litsei kaudu teostamise määrus^{29/}

§1 -"Politsei toimetab riiklikkude asutiste adminis-
tratiiv-sissenõudmisi, arvatud välja posti-, te-
legraafi-, telefoni- ja raadiomaksude ning raa-
dio ringhäälingu kasutusmaksude sissenõudmisi
linnade ja alevite administratiiv piires, samuti
need administratiiv sissenõudmised, mis Majandus-
ministri poolt kokkuleppel Siseministriga pandud
omavalitsustele."

2/ Siseministri korraldus vähemusrahvuste kulturomavalit-
suste maksude politsei kaudu sissenõudmise kohta^{30/}

§1 -"Vähemusrahvuste kulturomavalitsuste maksude
sissenõudmist väljaspool linnade, administratiiv
piire toimetab politsei."

3/ Siseministri korraldus kodade maksude sissenõudmise
kohta^{31/}

§1 -"Kodade maksude sissenõudmist toimetab politsei
välja arvatud omavalitsuste maksudega seoses
olevad maksud, milliseid alates 1.X 1936.a. nõu-
takse sisse vastavate omavalitsuste kaudu."

d/Avaliku maksu- ja maksutrahvi võlgade sissenõudmisel võetava
lisaraha seadus^{32/}

e/Üksikud eriseaduse, mis mõeldud eelmärgitud seaduste ja mää-
ruste ning korralduste täienduseks, nagu:

33/ KKS §675 - "Toimingud kohtuotsuse täitmiseks, mis nõu-
avad politseivõimu korraldust, nagu ...

le jõe rahatrahvi ja tasuraha sissenõudmine jne.
l.august pannakse kohalikule politseile.

29/ Vt. RT 1936, 50, 415.

30/ Vt. RT 1936, 49, 404.

31/ Vt. RT 1936, 49, 406. Metnikud on kohustatud proovikoja amet-
32/ Vt. RT 1936, 55, 472. abiks olema kaalude ja mõõtude kontrolli-

33/ Vt. RT 1937, 15, 148.

34/ Vt. RT 1936, 187/188, 106; 1934, 56, 704; 1934, 94, 755.

c/abistustegevuseks - neid saatses kaubandus- ja tööstus-
mis PKM §4 p.2 märgitud: "revideerimisel."

"valitsuse- ja omavalitsusasutustele ja -võimudele
abiandmine nende peale pandud kohuste täitmise juu-
res." toimetavad juurilust riigi ametkonnajad, kellel

ning PKM §6: "õigus nõuda politsei kasabi ja üksikute politsei-

1/ülesanded sõjaväekohusliste isikute arvelpidamise
ning sõjaväe tegevasse teenistusse kutsumise suhtes, nagu need vastavates seadustes ette nähtud;

2/väejooksikute vahi alla võtmine ja sõjavõimude
kätte toimetamine."

Selle teostamiseks on PKM toodud veel täpsemad sätted:

§75 -"Politsei annab abi kõigile politsei poole pöör-
duvatele riigi- ja omavalitsuseametnikkudele

ja asutustele nende ülesannete täitmisel nii-
võrd kui viimased seadustega on õigustatud se-
da nõudma, samuti täidab politsei kõiki riigi-

ja omavalitsuseametnikkude ja -asutuste nõudmi-
si ja korraldusi, kui viimaste täitmine seadus-
tega politsei peale pandud ning kui need nõud-

6/ ot- mised või korraldused tulevad ametnikkudelt või
Selle algs- asutustelt, kes selleks õigustatud.

"Sead- Juhtudel, kui eelmises lõikes tähendatud nõud-
nist- mine või korraldus ei põhjene seaduse alusel
Selle funktsio- või kui nad tulevad ametnikkudelt või asutus-

luse seaduses" telt, kes selleks ei ole õigustatud, jäetakse
vesse võtta nagu nõudmine või korraldus politsei poolt täitmata,

"Käes- sellest aga ühtlasi teatades nõudvale ametniku-
dele, le või asutusele." - või omavalitsusasutiste

Tsiteeritust selgub, et politsei ei tohi abistustegevuses teotse-
da seadusliku aluseta. Viimase puudumisel peab ta keelduma nõuet
või korraldust täitmast ja teatama sellest vastavale ametnikule
või asutusele. Aluseks on siin muidugi ainult eriseadused nagu:

Sõjaväeteenistuse seadus^{33/} ja eriseaduste ja määruste sätted:

§36 -"Kõik meeskodanikud on kohustatud sel aastal, mil-
le jooksul nad on saanud või saavad 20.aastaseks,
1.augustist kuni 1.septembrini end registreerima
kutsealusena oma elukoha järgi: ... linnas polit-
seijaoskonnas ..."

8/ määrus kaal- ja mõõdu seadus^{34/} ja selle alusel politsei an-

Kaalü ja mõõdu seadus^{34/}

§17 -"politseiametnikud on kohustatud proovikoja amet-
nikkudele abiks olema kaalude ja mõõtude kontrol-

33/ Vt. RT 1937, 15, 116.

34/ Vt. RT 1925, 187/188, 105; 1934, 86, 704; 1934, 94, 755.

limisel ja neid saatma kaubandus- ja tööstustevõtete revideerimisel."

KKS §921 -

"Riigimetsas kordasaadetud Metsaseaduse rikkumise asjus toimetavad juurdlust riigi metsateenijad, kellel on õigus nõuda politsei kaaabi ja üksikute politseiliste juurdlustoimingute toimetamist."

Maksustamiskorralduse seadus -

§126 - "Politseivõimud on kohustatud abistama maksuametnikke maksuseaduste rikkumiste jälitamisel, hoolitsema selle eest, et ei hävitataks seaduste rikkumise jälgi ja toimima juurdlusi kuni juurdlustoimetuse üleandmiseni maksuametnikkudele. ..."

Kuni 1.IV 1936.a. pidi politsei abistama riigiasutusi ja omavalitsuse asutusi maksukirjade kättetoimetamisel, kuid "Maksustamise alal kirjade kättetoimetamise seadus" /RT 1936,2,11/ kaotas selle abistustegevuse, muundades seadused millele alusel politsei olime kohustatud maksukirje kätte toimetama.

6/ otsustusfunktsioon.

Selle algsätted on PKM §4 -

"Seadustes ja määrustes ette nähtud juhtumistel tunnistuste, õienduste ja teadete väljaandmine."

Selle funktsiooni menetluse kord on toodud "Administratiivmenetluse seaduses"^{35/}, kuid ka üksikud eriseadused tulevad siin arvesse võtta nagu nähtub Administratiivmenetluse seaduse §1:

"Käesoleva seaduse eeskirju kohaldatakse kõigile asjadele, mis kuuluvad riigi- või omavalitsusasutiste võimkonda, kuivõrd erieeskirjadega ei ole korraldatud teisiti."

Päämiselt on siin tegu kodanikkude subjektiivsete õiguste teostamiseks koostatavate konsenside ja tunnistustega /vt. §5 "Politsei load"/. Aluseks on siin eriseaduste ja määruste sätted:

1/TKS §880-882 - mille alusel politsei on kohustatud välja andma kodanikkudele vaesuse tunnistusi märkimises viimastele oma arvamise kas kodanik on suuteline kohtumakse tasuma.

2/Määrus laskeriistade hoidmise, kandmise, nendega kauplemise ja nende valmistamise kohta^{36/} mille alusel politsei annab kodanikkudele välja laskeriista lubasid.

35/ Vt. RT 1936,4,25.

36/ Vt. RT 1921,13,1.

- 3/Karistusteadete määrus^{37/} - mille alusel antakse karistamata-
tuse tunnistusi §§11 ja 12
märgitud sisuga.
- 4/Lõhkeainete, kaltsium-karbiidi, atsetüleeni, laskeriista-
de ja püssitongide seadus^{38/} - mille §§22 ja 31 alusel
antakse tunnistusi lõhkeainete
ostmiseks.
- 5/Isikutöestamise ja liikumise seadus^{39/} - ja
Isikutunnistuste ja passide väljaandmise määrus^{40/} -
millede alusel antakse tunnis-
tusi välispasside saamiseks ja
välispassi.
jne. jne.

Peale loendatud funktsioonide teostab politsei üles-
andeid, millised temale kohuslikuks tehakse eriseaduste ja mää-
ruste alusel, toetudes PKM §7 /vt. lk.17/

Nii täidab politsei notari ülesandeid töestades dokumenti-
del isikute allkirju. Märgin allpool mõned dokumendid millistel
ta seda on kohustatud tegema:

- 1/TKS§248-a alusel - advokaadile antaval volikirjal tsiviilkohtu-
asjus;
- 2/TKS§1356³ alusel - abielulahutuse palvetel;
- 3/Tuletõrje seaduse §50 alusel - vabatahtlikkude tuletõrjeühin-
gute ja nende liitude registree-
rimise avaldistel /esitajate
allkirjad.

Jääb üle vaadelda sätteid, milliste alusel kodanik
saab kaitsta omi õigusi politseiametniku õigusvastase teotsemi-
se korral.

Aluseks on siin PKM ja Administratiiv-kohtu kord^{41/}.

PKM leiduvad järgmised sätted:

§83 - "Kaebused politseivalitsuse direktori toimuste
peale esitatakse siseministrile, kohtukoja pro-
kuröörile või riigikohtule"

§84 - "Kaebused prefektide, kriminaal- ja politilise
politsei komissaride tegevuse peale esitatakse
politseivalitsuse direktorile, prokuröörile või
ringkonnakohtule."

§85 - "Kaebused politseikomissaride, konstaablite, kri-

37/ Vt. RT 1935,14,134.

38/ Vt. RT 1930,39,241.

39/ Vt. RT 1930,48,308.

40/ Vt. RT 1931,87,655.

41/ Vt. RT 1919,10,23; 1929,16,110; 1932,17,127; 1934,29,257.

minaal- ja politilise politsei vanemate assistentide ja assistentide tegevuse peale antakse tähendatud ametnikkude otsekohele ülemusele, prokurörile või jaoskonnakohtunikule."

Tsiteeritust näeme, et kodanik on seatud valiku ette kas kaevata 1/ülemusel, /s.o. ametnikule järgmises ametastmes/, 2/prokurörile, või 3/halduskohtule.

1/kaebamine ülemusele -

see on võimalik igasuguse õigusvastase teostsemise puhul ja PKM on toodud ka alluvuse kord §§83-85. Selgitamist vajab ainult § 85 kus on loendatud hulk ametnikke, märkimata kes on nende otseed ülemused. Kui vaadelda teisi PKM paragrahve siis selgub, et politseikomissari ülemuseks on prefekt, sest

§53 -"Prefektile alluvad kõik vastavat prefektuuri moodustavad teised politseiametnikud,..."

§14 -"Prefektuur moodustub prefektist, abiprefektidest, politseikomissaridest ..."

konstaabli ülemuseks on politseikomissar, sest

§55 -"Politseikomissaridele alluvad politseiabikomissarid, konstaablid, ..."

kriminaalpolitsei vanemate assistentide ja assistentide ülemuseks on kriminaalpolitsei komissar, sest

§55 -" ... kriminaalpolitsei komissarile - kriminaalpolitsei abikomissarid, vanemad assistendid ja assistendid,..."

Politilise politsei vanemate assistentide ja assistentide ülemuseks on politilise politsei komissar, sest

§55 -"... politilise politsei komissarile alluvad politilise politsei vanemad assistendid ja assistendid ..."

2/kaebamine prokurörile -

on võimalik ainult teostsemises alal mis seotud kohtuliku funktsiooni teostamisega /vt.lk.24/. Aluse selleks märgib PKM §§57 ja 59 /vt.lk.25/ ja KKS§68 /vt.lk.26/, kuna PKM§83-85 märgivad ära millisele prokurörile tuleb kaevata. Selgituseks olgu märgitud, et PKM§84 ja 85 tähendatud "prokuröri" all tuleb mõelda "ringkonnakohtu prokuröri".

Puhtkohtuliku funktsiooni teostamisel on kaebamise kord erisugune /vt.lk. 31 ja KKS§§968 jj./

3/kaebamine halduskohtule -

on võimalik ainult "AKK" märgitud tegevusele-

§2 - "...kaevata administratiivasjus võib: ...üksikute ministrite, ministeeriumide ja nende peavalitsuste ja viimastele võrdsete allüksuste, politseiprefektide, raudtee politsei komissari, po-

PKM §83 - "Kaebused politseivalitsuse direktori tege-

litsei komissaride ja teiste seaduses eraldi tähendatud valitsuseasutuste ning üksikute ametnikkude otsuste, korralduste ja määruste peale ja tegevuseta oleku vastu kui selles avaldub maksvate seaduste või määruste rikkumine, ettekirjutatud kohuste täitmata jätmine või põhjendamatu viivitus."

ja AKK §3 loendatud õigussubjektidel - vuse tuvastusel selgus, et politseil §3 - "... Õigus kaevata on kõigil isikuil, seltsidel, miseks peab ole ühisustel ja omavalitsuse asutustel, kui nende aluse annab või õiguslised ehk varanduslised huvid administra-

veatada tuleb tiiv-asjus seadusvastaselt on puudutatud." kor-

Kohtu alluvuse määravad AKK ja PKM järgmiselt:

1/jaoskonnakohtule alluvad kaebused: ja kohalduse vahel.

AKK §4 ja PKM §85 alusel politseikomissaride tegevuse peale. uu-
res asuva AKK §4 - "Jaoskonnakohtunikule alluvad: ... kaebused
maid haldusorgane ... politseikomissaride tegevuse peale."

Kohalduse PKM §85 - "Kaebused politseikomissaride, ... tegevuse
seaduses eraldi tähendatud valitsuseasutuste ning üksikute ametnikkude
otsuste, korralduste ja määruste peale antakse ... jaoskonnakohtunikule." atud

Kuna PKM §85 loendatud teised ametnikud pole loendatud AKK §2
siis nende tegevuse peale halduskohtule kaevata ei saa. sei kuu-

2/ringkonnakohtule alluvad kaebused: gemaks juhiks on sisemi-
AKK §6¹ ja PKM §84 alusel prefektide ja politilise ja kriminaal
politseikomissaride tegevuse peale. sause" kaudu. Seega on polit-
sei rakin AKK §6¹ - "Kõigi teiste asutuste ja ametnikkude tegevuse
ja "Politseivalit- peale administratiiv-asjus antavate kaebuste
... alluvus kohtutele määratakse vastavates
seadustes."

PKM §84 - "Kaebused prefektide, kriminaal- ja politilise
ka see, et 20. tuv politsei komissaride tegevuse peale esitatakse
§11 - " se ... ringkonnakohtule." ministeeriumi polit-

3/Riigikohtule alluvad kaebused: litsei prefektuurid ja §/raud-
AKK §2 ja 6 ning PKM §83 alusel politseivalitsuse direktori tege-
vuse peale. ryemaks politseil Siseministeeriumi politseivalit-

suse" mil AKK §2 - "...kaevata võib: ... ministeeriumide ja nende
peavalitsuste ja viimastele võrdsete allüksus-
te, ... ja teiste seaduses eraldi tähendatud
valitsusasutuste ning üksikute ametnikkude ...
peale ..."

AKK §6 - "Riigikohtule alluvad: 1/kaebused ... ministee-
riumide, nende peavalitsuste või viimastele
48/ PKM esineb ka võrdsete allüksuste ja teiste kõrgemate admi-
litsus" kuid nistratiiv-asutuste või ametnikkude ... vastu;
1934, 96, 767; ..."
taud "politseivalitsusena".

PKM §83 - "Kaebused politseivalitsuse direktori toimetuste peale asitatakse ... riigikohtule."

§ 8.

Politsei raking.

Eeltoodud politsei mõiste ja pädevuse tuvastusel selgus, et politseil lasuvad suured kohustused. Loomulik, et nende teostamiseks peab olema ka vastav politsei raking. Politsei rakingu aluse annab meile PKM, kui selle ala tähtsaim üldnorm, kuid arvestada tuleb ka teisi üldnorme ning internseid määrusi ja korraldusi.

Rakingus tehakse vahet keskhalduse ja kohahalduse vahel. Keskhalduse all mõeldakse ministeeriume ja ministeeriumide juures asuvaid osakondi ja valitsusi ning ministeeriumist kõrgemaid haldusorganeid.

Kohahalduse all mõeldakse üksikuis riigiosades asuvaid haldusasutisi, millised alluvad keskhaldusele kas otseselt või teatud hierarhilises alluvuse järjekorras.

Politsei mõiste tuvastamisel selgus, et meil politsei kuulub sisehalduse rakingusse ja tema kõrgemaks juhiks on siseminister /vt. §6/, kes politsei juhtimist teostab siseministeeriumi ühe allühiku, nimelt "Politseivalitsuse", kaudu. Seega on politsei raking rajatud bürokraatsel printsiibil kõrgema juhi osas ja "Politseivalitsus" esineb temas keskhaldusena.

A. Keskhaldus.

Et politsei raking tunneb keskhaldust ja kohahaldusi näitab ka see, et PKM tuvastab politsei asutistena:

§11 - "Politseiasutused on: 1/siseministeeriumi politseivalitsus, 2/politsei prefektuurid ja 3/raudtee politsei. 42/"

ja määrab kõrgemaks asutiseks "Siseministeeriumi politseivalitsuse" mille pädevuseks on:

§47 - "... 1/politsei tegevuse üldine korraldamine ja juhtimine;
2/tarviliste juhtnõõride, korralduste ja seletuste andmine asjades, mis politsei tegevuse tehnilisse külge puutuvad, ning politseiamet-

42/ PKM esineb küll nimetus "Siseministeeriumi politsei peavalitsus", kuid "Valitsemise korraldamise seaduse" RT 1934, 5, 36; 1934, 96, 767; 1936, 22, 150, §61 ja 64 põhjal on ta ümbernimetatud "politseivalitsuseks".

2/üldbüroo - juhataja ametnikkude ettevalmistamine ning nende keskel ametioskuse arendamine;

3/politseiasutuste ja ametnikkude tegevuse üle järelvalve teostamine ning tegevuse revideerimine;

4/teised seadustega või siseministri juhtnõu-ridega või juhatuskirjaga politseivalitsuse peale pandud ülesanded."

Ülesannete edukaks läbiviimiseks on ta moodustatud kollektiiv-
asutisena nagu näeme PKM

§12 - "Siseministeeriumi politseivalitsus moodustub politseidirektorist, politseiabidirektorist, politseinõunikust, politseiinspektoritest, politseiüldsekretärist, poliitilise politsei komissaridest, politsei vanematest assistentidest ja politseiassistentidest, poliitilise politsei vanematest assistentidest ja assistentidest ning poliitilise politsei vanematest agentidest ja agentidest ning teistest koosseisudes ette nähtud ametnikkudest ja teenijatest."

§13 - "Siseministeeriumi politseivalitsuse juures asub politseikool politseikooli direktori või siseministri määramisel mõne politseiinspektori juhatusel. Politseikooli koosseisud on ette nähtud politseikooli korralduses."

Tsiteeritud §12 esinevatest ametnimetustest on osa muudetud "Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seadusega^{43/}" ja kaasajal tuleb "politseidirektori" asemel lugeda "politseivalitsuse direktor", "politseiabidirektori" asemel - "politseivalitsuse abidirektor" ja "politseiüldsekretäri" asemel - "politseivalitsuse üldbüroo juhataja". See on kaudne muundus, kuna Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduses pole mainitud, et muundatakse PKM-st. Samuti on kaotatud "politseinõuniku" ametkoht, kuna Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduses "politseinõuniku" ametnimetust ei esine.

Politseivalitsus kui kollektiivasutis omab Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse järgi järgmised alajaotused:
1/keskasutis - selle moodustavad: Politseivalitsuse direktor, politseivalitsuse abidirektor, välis-, kriminaal- ja poliitilise politsei inspektorid ja alluvad ametnikud;

- 2/üldbüroo - juhataja juhtimisel, millel järgmised toimkonnad:
a/passitoimkond - juhataja juhtimisel,
b/välismaalaste toimkond - juhataja juhtimisel,
ja internse korraldusega loodud
c/administratiiv-toimkond - juhataja juhtimisel;
- 3/kodanliku õhukaitse ja tuletõrje osakond - osakonna juhataja juhtimisel.

Nende pädevus juhtimise alal on PKM järgi jaotatud järgmiselt:

§46 - "Politsei üldiseks juhtijaks ja järelevalve teostajaks on politseivalitsuse direktor, kes teostab seda kas otsekohe või siseministeeriumi politseivalitsuse kaudu, saades juhtnõore ainult siseministrilt kui kõrgemalt politseijuhilt."

§48 - "Politseivalitsuse abidirektor on politseivalitsuse direktori äraolekul tema asetäitjaks, kuid peale selle juhatab ta alaliselt politsei, kriminaal- ja poliitilise politsei harusid kas otsekohe või kriminaal- ja poliitilise politsei inspektorite kaudu."

§50 - "Politseiinspektori ülesandeks on vastava välis-, kriminaal- või poliitilise politsei otsekohene töö juhtimine."

Nagu varem märgitud /vt.lk.41/ on kaotatud "politseinõuniku" ametkoht. Teatud ametkoha kaotamisel on tema pädevuse saatus kaheksugune: 1/ta kaob koos ametkohaga, 2/ta tehakse ülesandeks mõnele teisele ametkohale. Kuna meil on käesoleval juhul tegevust kaudse kaotamisega, siis tuleb pädevuse saatuse selgitamiseks vaadelda internseid korraldusi. Siseministri, kui kõrgema politseijuhhi, käsukirjast 18.VI 35.a.nr.22 leiame, et PKM §49 märgitud politseinõuniku ülesanded on pandud politseiinspektoritele, mida igaüks neist teostab selle politseiharu osas millist ta juhib. Seega kuulub politseiinspektori ülesannetesse veel:

"...politseiasutuste ja ametnikkude tegevuse revideerimine, politseitegevusest kogutud andmete teaduslik läbitöötamine, uute töökavade ja juhtnõõride väljatöötamine, õiguse ja amettehnikatundmise arendamine ning politseialal teoreetilistes ja tehnilistes küsimustes nõuandmine."

44/ Vt. RT 1936
45/ Vt. V 1936
46/ Vt. RT 1936
47/ Vt. RT 1936
48/ Vt. RT 1936
49/ Vt. RT 1936
50/ Vt. RT 1936

§51 - "Politseivalitsuse üldbüroo juhataja ülesandeks on töö otsene korraldamine ja juhtimine neis valitsemis-politseilistes /eksekutiiv-politseilistes/ asjades, mis seaduste või määrustega

otsekohe politseivalitsuse peale pandud, nagu välispasside, viisumite ja igasuguste muude lubade väljaandmine jne., ühtlasi on ta ka siseministeeriumi politseivalitsuse kantselei juhtijaks."

Vaatame mõningaid üllesandeid millised politseivalitsuse peale pandud:

Isikutunnistuste ja passide väljaandmise määrus^{44/} -

§5 - "Kodakondsuseta isikutele annab Siseministeeriumi politseivalitsus isikutunnistused, ..."

Heakorra ja julgeoleku seadus^{45/} -

§177⁴ - "Avalikkudeks mängudeks, mida toimetatakse mitmesuguste mahaaniliste seadeldiste abil ja mille eest võetakse osavõtumaksu, on nende korraldajad kohustatud muretsema loa politseivalitsuselt."

Kodanliku õhukaitse ja tuletõrje osakonna üllesanne on korraldada kodanliku õhukaitse ja tuletõrje rakingut ning nende juhtimine alustel mis märgitud "Kodanliku õhukaitse seaduse^{46/}", "Tuletõrje seaduse^{47/}" ja "Tuletõrje tegevuse juhtimise korraldamise määruse^{48/}" vastavates peatükkides.

Politseivalitsuse juures asub veel politseikool /vt. PKM §13/, mille korralduse ja ülensed tuvastavad: "Politseikooli ajutine korraldus^{49/}" ja "Korraldus politseiameti kandidaatide ametikohtade asutamise kohta^{50/}".

Politseikooli ajutine korraldus tuvastab järgmist:

§1 - "... politseikool, mille ülendamiseks on ette valmistada politseiametnikke ja politseiteenijaid ning arendada nende keskel ametioskust."

§2 - "Politseikool on kaheklassiline.

Kõrgem klass valmistab ette konstaableid ja sellele ametastmele vastavaid muid politseiametnikke.

Alam klass valmistab ette politseikordnikke ja sellele ametastmele vastavaid politseiteenijaid."

44/ Vt. RT 1931, 87, 655.

45/ Vt. VSK XIV k., 1916. a., RT 1934, 18, 126.

46/ Vt. RT 1936, 31, 210.

47/ Vt. RT 1936, 39, 304.

48/ Vt. RT 1936, 98, 779.

49/ Vt. RT 1925, 61/62; 1926, 28.

50/ Vt. RT 1935, 72, 630.

- §3 - "Kooli juures korraldatakse ka erikursusi politseiametnikkudele nende teadmiste täiendamiseks ja arendamiseks oma erialal, kui ka politseiametnikkude kutsetunnistuse saamiseks. ..."
- §4. - "Politseikool peetakse üleval riigi kulul. ..."
- §6 - "Politseikoolil on oma kantselei ja majandus."
- §7 - "Politseikool korraldab oma tegevust siseministri poolt politseivalitsuse direktori kaudu antavate korralduste ja juhtnööride järele. Politseikooli otsekohest tegevust juhib kooli direktor."

Käsitletust näeme, et politseivalitsus ja kõik tema alajaotused on rajatud bürokraatselt - omavad oma juhataja ja alluvad ametnikud. Juhatajad alluvad superordineeritud juhile, need politseivalitsuse direktorile ja viimane allub otseselt siseministrile /vt. rakimi selgitamiseks lisana antud skeemi/.

B. Kohahaldused.

Selgema ülevaate saame kui vaatleme kohahaldusi eraldi välis-, kriminaal- ja politilise politsei alal, sest politsei jaguneb funktsionaalsel alusel kolmeks nagu nägime pädevuse tuvastamisel §7.

a/välispolitsei.

Kõrgemateks kohahalduse üksusteks on prefektuurid. Prefektuuri juhiks on prefekt, kes allub otseselt politseivalitsusele. Prefektile alluvad kõik prefektuuri moodustavad politseiametnikud ja temal on kantselei vastavate ametnikkudega sekretäri juhtimisel. Seda kinnitab ka PKM:

- §14 - "Politseiprefektuur moodustub prefektist, abiprefektist, politseikomissaridest, abikomissaridest, konstaablitest, vanematest kordnikkudest ja kordnikkudest."
- §52 - "Prefektid ... alluvad vahetult politseivalitsusele."
- §53 - "Prefektile alluvad kõik vastavat prefektuuri moodustavad teised politseiametnikud, ..."
- §20 - "Prefektil ... on kantselei koosseisudes ette nähtud kantseleijõududega sekretäri juhatusel. ..."
- Kohtades, kus see tarvilik, on politseiarestimaja siseministri määramisel."
- §21 - "Tallinna-Harju ja Petseri-Võru prefektuuri koosseisu kuulub politsei ratsareserv, mis koosneb ratsa- ning jalapolitsei ametnikku-

dest ja teenijatest." Prefekti lähimateks kaastöolisteks on sekretär ja suuremates prefektuurides ka abiprefekt. Seda näitab ka PKM

§44 - "Prefekti, ... äraoleku, puhkuse või haiguse puhul on tähendatud ametnikkude asetäitjateks nende abid. Juhtumisel, kui abid ei ole, või kui abid ei saa samadel põhjustel neid kohuseid täita, pannakse tähendatud kohuste ajutine täitmine siseministri korraldusel mõne teise politsei ametniku peale.

Prefekti, ... ametite vabaksjäämise korral on nimetatud ametnikkude asetäitjateks kuni vastavate ametnikkude ametisse kinnitamiseni või siseministri poolt kohustetäitjate nimetamiseni nende abid. ..."

Vabariigi maaala jaotatakse prefektuuride piirkondadeks ühes prefektide asukohtade määramisega, siseministri ettepaneku kohaselt, Vabariigi Valitsuse otsusega. PKM märgib maaala jagamise viisi ja loendab prefektuuride nimetused

§18 - "Prefektuuride piirkonnad ning prefektide ... asukohad kinnitab Vabariigi Valitsus siseministri ettepanekul."

§16 - "Prefektuurid on: Tallinna-Harju, Tartu-Valga, Viru-Järva, Lääne-Saare, Viljandi-Pärnu, Põlva ja Narva prefektuur."

Seega tunneb PKM 7. prefektuuri. Kaasajal kehtiv Vabariigi Valitsuse otsus maaala jaotuse ja prefektide asukohtade kohta on avaldatud RT 1932, 17, 131.

PKM §11 tuvastas kolmandat liiki politseiasutisena "raudtee-politsei" /vt. §8 lk.40/ Teisi PKM paragrafe käsitades selgub:

- 1/ raudtee-politsei juhiks on oma ametialal prefekti õigustega ja kohustustega raudteepolitsei ülemkomissar, kes allub otsepolitseivalitsusele;
- 2/ raudteepolitsei ülemkomissarile alluvad kõik raudteepolitseid moodustavad politseiametnikud ja temal on kantselei vastavate ametnikkudega sekretäri juhtimisel;
- 3/ raudteepolitsei ülemkomissari tegevuspiirkonda kuulub Vabariigi raudteede all olev maaala ja tema asukohta kinnitab Vabariigi Valitsus siseministri ettepanekul. Tsiteerin vastavad paragrahvid:

§15 - "Raudteepolitsei moodustub raudteepolitsei ülemkomissarist, kellel raudteepolitsei alal prefekti õigused ja kohustused, raudteepolit-

... sei komissaridest, konstaablitest, allkonstaablitest, venematest kordnikkudest ja kordnikkudest."

nr. 13 §52 - "... raudteepolitsei ülemkomissar alluvad vahel-
l. apr. 1935.a. stult politseivalitsusele."

prefektu §53 - "Prefektile alluvad ... ,raudteepolitsei ülem-
ratud Vabariigi komissarile - kõik raudteepolitseid moodusta-
1932. 27. 131.avad politseiametnikud."

all. §20 - "... raudteepolitsei ülemkomissaril on kantse-
lei koosseisudes ettenähtud kantseleijõududega
vabariigi sekretäri juhatusel. ..."

§17 - "Raudteepolitsei piirkonda kuulub Vabariigi raud-
teede all olev maaala."

§18 - "... raudteepolitsei ülemkomissari asukohad kin-
nitab Vabariigi Valitsus Siseministri ettepane-
kul."

Ka tema lähimaks kaastööliseks on sekretär ja abi, kui koossei-
sus on abi ettenähtud, sest PKM §44 on märgitud:

§54 "...raudteepolitsei ülemkomissari ... äraoleku, puhkuse
või haiguse puhul on tähendatud ametnikkude asetäitja-
teks nende abid. Juhtumisel, kui abisid ei ole, või
kui abid ei saa samadel põhjustel neid kohuseid täita,
pannakse tähendatud kohuste ajutine täitmine sisemi-
nistri korraldusel mõne teise politseiametniku peale.
... raudteepolitsei ülemkomissari ... ametite vabaks-
jäämise korral on nimetatud ametnikkude asetäitja-
teks kuni vastavate ametnikkude ametisse kinnitami-
seni või siseministri poolt kohustetäitjate nimeta-
miseni nende abid. ..."

Eeltoodu põhjal näeme, et PKM esinevad kõrgemad kohahalduse üksused "prefektuur" ja "raudteepolitsei", resp. prefekti ja raudteepolitsei ülemkomissari ametid, on identsed.

Kuid politseirakingu tuvastamisel tuleb meil arvestada ka "Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seadust"^{51/} ja viimase käsitlusele näeme, et seal ei esine "raudteepolitsei ülemkomissari" ametikohta ega kohahalduse üksust "raudteepolitsei", küll aga esineb seal "prefekt" ja "prefektuur". Seega on eeltähendatud nimetuste osas, toetudes eelmises lõikes tähendatud identsusele, "Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seadusega" kaudselt muundatud PKM vastavaid paragrahve. Seda tõendab ka "Valitsemise korraldamise seaduse" §64^{52/}

51/ Vt. RT 1935, 31, 262 ja hilisemad muudatused,

52/ Vt. RT 1934, 96, 967,

"Peale Riigiteenistuse seaduse §64 ettenähtud ametnikkude määrab Riigivanem Siseministeeriumis ametisse politsei prefektid, ..."

põhjal tehtud Riigivanema otsus nr. 55 / vt. RT Lisa 14.II 1936a. nr. 13/ "Raudtee prefekti" ametisse määramise kohta arvates 1.apr. 1935.a. Seega on olemas veel 8. prefektuur - "raudtee prefektuur mida juhib "Raudtee prefekt" kelle asukoht on määratud Vabariigi Valitsuse otsusega, milline on avaldatud RT 1932, 17, 131, kuigi raudteepolitsei ülemkomissari nimetuse all.

Eeltoodu põhjal ei tohi meie edaspidisel käsitlusel enam vahet teha prefekti ja raudteepolitsei ülemkomissari vahel. Samuti selgub eeltoodu põhjal, et kõik prefektuurid on rajatud bürokraatsel printsiibil - neil on oma juht - prefekt, kes allub otseselt keskhaldusele - politseivalitsusele, ja vastutab kogu prefektuuri tegevuse eest / s.o. ka alluvate ametnikkude tegude eest/.

Prefekti pädevusse kuulub:

1/alluva prefektuuri administratiiv-majandusline juhtimine, mis PKM §54 märgitud kaudselt:

"Kriminaalpolitsei komissarid alluvad administratiiv-majandusliselt ... vastavale prefektile; ..."

2/mitmesuguste ülesannete teostamine alluvate ametnikkude ja kohahalduse asutiste tegevuse juhtimise alal Siseministri poolt antud internse juhatuskirja põhjal, milline antud PKM §61 alusel

"Politseiasutuste ja -ametnikkude kui ka viimaste juures asuvate kantseleide tegevuse ja asjaajamise üksikasjaline kord määratakse kindlaks juhatuskirjas, mis antakse siseministri poolt või siseministri poolt kokkuleppel teiste vastavate võimudega." 53/

3/PKM §7 / Vt. lk.17/ põhjal valitsemis-politseiliste /eksekutiiv-politseiliste/ ülesannete teostamine. Tsiteerin mõningaid prefekti ülesandeid tuvastavaid üldnorme:

a/Seadus loteriide kohta 54/ §2 -

"...Loteriide toimepanemiseks annavad loa:

1/ kui müügile tulevate piletite koguhind ei ületa 250 krooni - kohalik politsei-prefekt; ..."

53/Märgitud üldnormile toetudes on siseminister andnud mitmesuguseid politsei tegevusalasid korraldavaid juhatuskirju, kuid vastavate üldnormide muundustest tingitult on neid tihti asendatud uutega. Selliste juhatuskirjadega on korraldatud näit. finantsotsuste sooritusala, riigivarade arvestamise ala, eripolitseide pädevuse piiritlus/vt ka teose lk.18/ jne.

54/Vt. RT 1919, 53, 103; 1934, 84, 698.

b/määrus laskeriistade hoidmise, kandmise, nendega kauplemise ja nende valmistamise kohta^{55/}

§2 - "Belmises paragrahvis tähendatud load antakse välja maakonna politseiülemate resp. prefektide poolt; Tallinna, Tartu ja Narva linnades - linna politseiülemate resp. prefektide poolt; ..."

c/üle Vabariigi piiri liikumise ja välismaalaste Eestis peatumise määrus^{56/}

§8 - "...kauemaks peatumiseks tuleb välismaalastel muretseda peatusluba prefektilt,..."

d/avalikkude ettekannete seadus^{57/}

§5 - "Avalikkudel platsidel, teedel ja tänavatel võib avalikke ettekandeid korraldada ainult kohaliku politseiülema resp. prefekti loal."

Prefektuurid kui võrdastmelised kohahalduse asutised, millised rajatud bürokraatlisel printsiiбил, on isekeskis detsentraliseeritud. Et nad kuuluvad riigirakimisse, siis tulevad nende vahel tekkivad pädevuskonfliktid lahendada valitsemise korraldamise seaduse^{58/} §33 sätete kohaselt:

"Kahtluse korral, missugusele ministeeriumile asi allub, otsustab küsimuse Riigivanem.

Kui aga säärane kahtlus tekib ministeeriumi allüksuste suhtes, lahendab selle küsimuse ülemus, kellele mõlemad allüksused või ülemused vahenditult alluvad."

Teiseastmelisteks kohahalduse asutisteks, millisteks ja-gunevad prefektuurid, on politseikomissarid. Politseikomissarid alluvad otseselt sellele prefektile, kelle prefektuuri alajaotusse nad kuuluvad. Politseikomissarile alluvad politseiabikomissarid, konstaablid, allkonstaablid, vanemad kordnikud ja kordnikud. Temal on kantselei vastavate ametnikkudega asjaajaja juhtimisel. Politseikomissari tegevuspiirkonna, s.o. jaoskonna, kinnitab Vabariigi Valitsus siseministri ettepanekul, kuid asukoha kinnitab siseminister politseiavalitsuse direktori esitisel. PKM märgib seda järgmiselt:

§14 - "Politseiprefektuur moodustub prefektist, ... politseikomissaridest, ..."

§53 - "Prefektile alluvad kõik vastavat prefektuuri moodustavad teised politseiametnikud, ..."

55/ Vt. RT 1921, 13.

56/ Vt. RT 1930, 54, 362.

57/ Vt. RT 1923, 43, 43.

58/ Vt. RT 1934, 5, 36 ja hilisemad muudatused.

§55 - "Politseikomissaridele alluvad politseiabikomissarid, konstaablid, allkonstaablid, vanemad kordnikud ja kordnikud; ..."

§20 - "... Politseikomissaril on kantselei koosseisudes ettenähtud kantseleijõududega asjaajaja juhatusel. ..."

§19 - "Politseikomissaride tegevuspiirkonnad /jaoskonnad/ kinnitab siseministri ettepanekul Vabariigi Valitsus, nende asukohad - politseiavalitsuse direktori ettepanekul siseminister. ..."

Kehtiv Vabariigi Valitsuse otsus politseikomissaride tegevuspiirkondade määramise kohta on avaldatud RT 1932,17,130; ja 1933,32,234.

Kuna §7 tuvastatud politsei pädevuse teostamine sünnib peamiselt politsei jaoskondades, politseikomissari juhtimisel ja vastutusel, hulga ametnikkude poolt, sest nii Politseiavalitsus kui ka prefektuur teostesid ainult mõningaid eksekutiiv-politseilisi ülesandeid, s.o. §7 märgitud otsustusfunktsiooni ülesandeid, on loomulik, et igale politseikomissarile alluvale politseiametnikule määratakse iseseisev tegevuspiirkond. Ka see asjaolu on ette nähtud PKM kus esinevad konstaablite tegevuspiirkonnad, milliseid kinnitab vastava prefekti esitise kohaselt politseiavalitsuse direktor. Konstaabli asukoha määrab aga prefekt ise. PKM on see märgitud järgmiselt:

§19 - "... Politsei konstaablite tegevuspiirkonnad /raioonid/ kinnitab prefekti ... ettepanekul politseiavalitsuse direktor, nende asukohad määrab prefekt... ."

Kuna politseikomissarile allub veel teisi ametnikke, kellede kuhjumine ühte piirkonda pole soovitatav, siis on PKM püütud ka nende tegevust korraldada määrates:

§56 - "Politseikonstaablitele alluvad nende tegevuspiirkonnas politsei-allkonstaablid, vanemad kordnikud ja kordnikud; vanemale kordnikule - kordnikud tema posti tegevuspiirkonnas."

Viimati tsiteeritud kahest paragrahvist võib välja lugeda, et konstaabli tegevuspiirkond /raioon/ on kolmandaastmeliseks kohahalduse asutiseks, sest konstaablile alluvad ju allkonstaablid, vanemad kordnikud ja kordnikud. See on tingitud vastavate paragrahvide ebatäpsest redaktsioonist. Kui meie käsitame PKM tervikuna siis näeme, et politsei konstaablite tegevuspiirkonnad ei ole kolmandaastmelisteks kohahalduse asutisteks, sest
1/ need tegevuspiirkonnad ei ole määratud üldaktiga,
2/ konstaablil puudub iseseisev kantselei, nagu see omane kõigile haldusasutistele.

Järjekult on viimati tsiteeritud paragrahvidega tahetud väljendada seda, et igal politseiametnikul peab olema oma kindel tegevuspiirkond - teisiti pole mõeldav politseivõimu otstarbekohane ruumiline jaotus, ja distsipliini mõttes on igal kõrgemal ametastmel oleval politseiametnikul oma tegevuspiirkonnas käsundusõigus nooremate ametnikkude üle. Seda tõendab ka PKM

§76 - "Iga politseiametnik toimib temale määratud tegevuspiirkonnas, kuid olles karistatava teo pealtnägijaks, peab tema oma politseilisi ülesandeid jätkama ka väljaspool tähendatud tegevuspiirkonda; politseiametnik ei katkesta oma amettoimetust väljaspool oma tegevuspiirkonda ka kurjategija või vangi tagaajamisel või kuriteo jälgimisel, kui seda võimatu edasi lükata, kuni tagaajetava isiku tabamiseni, jälgimise lõpetamiseni või politseiametniku asetamiseni kohaliku politseiametniku poolt; kuid ka teistel juhtumustel, kus asjaolud politseilist vaheleastumist nõuavad ning kohalike politseiametnike kohal ei ole, peab politseiametnik oma politseilisi ametkohuseid täitma, vaatamata et ta väljaspool oma tegevuspiirkonda."

§81 - "Politseiametnikud ei katkesta püha- ja puhkepäevadel oma kohuste täitmist avaliku korra ja julgeoleku suhtes."

ning PKM §§86-92 asendav "Politsei distsiplinaarseadustik" - RT 1935, 76.

Kuna ametasutistel ja eraisikuil on sageli tarvidus teada millises politsei raioonis üks või teine maakohas asub, siis avaldatakse politsei konstaablite tegevuspiirkonnad /raioonid/ üldiseks teadmiseks RT Lisas. Kehtiv jaotus on avaldatud RT Lisas 1927, 7; 1931, 6; 1933, 27.

Eeltoodust näeme, et teiseastmelised politsei kohahalduse asutised - politsei jaoskonnas, resp. politseikomissar, on bürokraatsel printsiibil korraldatud kollektiiv-asutised. Nende juhiks, kes vastutab kogu tegevuse eest, on politseikomissar kellel on lähimateks kaastöölisteks abikomissar /kui koosseisudes sarnane ette nähtud/ ja kantselei asjaajaja, ning teises järjekorras konstaablid. Seda näitab see, et lk.45 tsiteeritud PKM §44 on kehtiv ka siin PKM §45 alusel:

"Ametnikkudele, kes eelmises paragrahvis tähendatud ametnikkudele alluvad, määratakse §44 tähendatud juhtumustel ja alustel kohustetäitjad või ajutised ko-

hustetäitjad ametnikud ametisse määratava võimu poolt."

Kuna politsei jaoskonnad on võrdastmelised ja alluvad otseselt vastava prefektuuri juhile - prefektile, siis on nad isekeskis detsentraliseeritud ja pädevuskonfliktid nende vahel lahendatakse samuti kui prefektuuride juures "Valitsemise korraldamise seaduse" §33 sätete kohaselt /vt. lk.48/.

Kuna välispolitsei teisi kohahalduse asutisi ei ole ja §7 tuvastatud välispolitsei pädevusest ainult mõningad otsustusfunktsiooni ülesanded on pandud politseiavalitsuse ja prefektide peale /vt. eelpool lk.43 ja 47/ siis lasub kogu ülejäänud pädevuse teostus politseikomissariil, resp. politsei jaoskonnal. Seejuures sooritus organitena teotsevad allkonstaablid, vanemad kordnikud ja kordnikud. Teistel aladel abistavad politseikomissari konstaablid ja neist kõrgemad ametnikud. Viimane asjaolu on selgelt väljendatud KKS §67 -

"Juurdluse toimetamise õigus on politseis konstaablitel, ... ja neist kõrgemal politseiametnikel."

ja politseiteenistusse määratavatelt isikutelt nõuetavat hariduslist tsensust käsitav PKM§41 -

"Politseiametisse määratavatelt isikutelt nõutakse:

-
- 3/politseiabikomissariidelt, ... politseikonstaablitelt keskkooli või vähemalt keskkooli 3 klassile /9.õppeaastat/ vastavat haridust;
- 4/teistelt politseiametnikudelt algkooli täielise /6 õppeaastat/ või vähemalt 4-aastasele kursusele vastavat haridust."

Kuna "Isikutöestamise ja liikumise seadus^{59/}" alusel on isikute liiklemine seatud kontrolli alla millest võtab osa ka politsei, siis on "Aadressbüroode seaduse^{60/}" alusel politseiasutiste juures veel riiklikud aadressbürood, kus registreeritakse isikute elukohti. Need pole puhtpolitseilised asutised, kuid alluvad siiski oma tegevuses sellele prefektile, kelle tegevuspiirkonnas nad asuvad. Peale elanikkude registreerimise ja aadresside andmise nad muid ülesandeid ei täida - nad on politseiasutistele abiorganeiks otsestavate isikute leidmisel. Aadressbüroode asukohad on määratud "Siseministri määruses aadressbüroode kohta^{61/}"

8

59/ Vt. RT 1930, 48, 308.

60/ Vt. RT 1933, 21, 142.

61/ Vt. RT 1933, 31, 221.

Ex bibl. univ. Tart.

Eeltoodu tõenduseks tsiteerin märgitud üldnormidest mõned paragrahvid.

Isikutõestamise ja liikumise seadus -

§6 - "Kõik majaomanikud või nende volinikud linnades ja alevites on kohustatud pidama majaraamatut majaelanikkude kohta.

Võõrastemajade ja möbleeritud tubade pidajad, haigemajad ja teised sarnased asutised linnades, alevites kui ka valdades on kohustatud pidama võõrasteraamatut neis asutustes viibivaisikute kohta."

§7 - "Majaraamatusse kantunist ja sellest väljakirjutatud isikuist teatatakse linnades ja alevites kas linna- või alevivalitsusele või politseile siseministri määramisel ...

Võõrastemajades, möbleeritud tubades, haigemajades ja teistes sarnastes asutistes viibivaisikuist teatatakse kohalikule politseile."

Aadressbüroode seadus -

§1 - "Riiklikud aadressbürood kutsutakse ellu siseministri korraldusel, kus see osutub vajalikuks. Riiklikud aadressbürood asuvad politseiasutiste juures."

Siseministri määrus aadressbüroode kohta -

§1 - "Riiklikud aadressbürood lugeda avatuks:

- 1/Tallinna-Harju prefektuuris - Tallinnas, Nõmme, Paldiskis ja Keilas.
- 2/Tartu-Valga prefektuuris - Tartus, Valgas, Tõrvas, Mustvees ja Elvas.
- 3/Viru-Järva prefektuuris - Rakveres, Paides, Tapal ja Türil.
- 4/Petseri-Võru prefektuuris - Petseris, Võrus ja Antslas.
- 5/Viljandi-Pärnu prefektuuris - Viljandis, Pärnus ja Põltsamaal.
- 6/Lääne-Saare prefektuuris - Haapsalus ja Kuresaares.
- 7/Narva prefektuuris - Narvas ja Jõhvis.

Üksikasjalik registreerimise kord on ettenähtud "Siseministri määruses majaraamatute pidamise kohta" - RT 1930, 54, 362.

1/ Kriminaalpolitsei korraldus §3 - "Kriminaalpolitsei asutused on ... b/kriminaalpolitsei osakonnad Tallinnas, Rakveres, Narvas, Tartus, Võrus, Petseris, Valgas, Viljandis, Pärnus, Paides, Haapsalus, Kuresaares."

b/kriminaalpolitsei.

Kriminaalpolitsei kohahalduse asutisteks on kriminaalpolitsei komissarid. Kriminaalpolitsei komissarid asuvad nende prefektide juures, kus siseminister seda tarvilikuks peab, ärakuulates Kohtukoja prokuröri arvamust, ja nende tegevuspiirkonnad kinnitab siseminister, ärakuulates Kohtukoja prokuröri arvamuse. Kriminaalpolitsei komissarile alluvad teised kriminaalpolitsei ametnikud ja temal on kantselei vastavate kantseleijõududega. PKM on see märgitud järgmiselt:

§22 - "Prefektide juures, kus seda siseminister, ärakuulates Kohtukoja arvamust, tarvilikuks peab, asuvad kriminaalpolitsei komissarid koosseisudes ette nähtud kriminaalpolitsei abikomissariga, kriminaalpolitsei vanemate assistentidega ja assistentidega ning kriminaalpolitsei vanemate agentidega ja agentidega. ..."

§23 - "Kriminaalpolitsei komissari tegevuspiirkonna kinnitab siseminister, ärakuulates Kohtukoja prokuröri arvamist."

§55 - "Politseikomissaridele alluvad ...; kriminaalpolitsei komissaridele - kriminaalpolitsei abikomissarid, vanemad assistendid ja assistendid ning vanemad agendid ja agendid; ..."

§24 - "Kriminaalpolitsei komissaril on kantselei koosseisudes ette nähtu kantseleijõududega."

Kuid PKM §22 on siseministrile reserveeritud õigus kriminaalpolitsei alal kohahaldused ärakaotad ja kriminaalpolitsei komissarid ühes alluvate ametnikkude ja teenijatega üleviia politseiavalitsuse koosseisu -

"... Siseministril on õigus kokkuleppel Kohtukoja prokuröri ja prefekti juures asuvat kriminaalpolitsei komissari ühes temale alluvate ametnikkude ja teenijatega üle viia politseiavalitsuse juure või sinna asutada kriminaalpolitsei komissari amet ühes koosseisudes ette nähtud alluvate ametnikkudega."

Kuna siseminister peale PKM kehtimahakkamist kriminaalpolitsei komissaride tegevuspiirkondi määranud ei ole, siis on piirkonnad jäänud samadeks, nagu nad esinesid enne PKM kehtimahakkamist. Tegevuspiirkondade tuvastamiseks tuleb seega käsitleda järgmisi üldmorme:

1/ Kriminaalpolitsei korraldus §3 62/ -

"Kriminaalpolitsei asutused on ... b/kriminaalpolitsei osakonnad Tallinnas, Rakveres, Narvas, Tartus, Võrus, Petseris, Valgas, Viljandis, Pärnus, Paides, Haapsalus, Kuresaares."

- 2/Määrus kriminaalpolitsei osakondade kaotamise kohta Paides, Petseris ja Kuresaares ^{63/} - mille alusel kaotati nimetatud kriminaalpolitsei osakonnad ja loodi nende asemel kriminaalpolitsei punktid.
- 3/Määrus kriminaalpolitsei osakondade kriminaalpolitsei jaoskondadeks nimetamise kohta ^{64/} - mille alusel tegutsevad kriminaalpolitsei osakonnad nimetati kriminaalpolitsei jaoskondadeks.
- 4/Määrus Rakvere kriminaalpolitsei Paide punkti, Võru kriminaalpolitsei Petseri punkti ja Haapsalu kriminaalpolitsei Kuresaare punkti iseseisvateks kriminaalpolitsei jaoskondadeks muutmise kohta ^{65/} - mille alusel asutatakse iseseisvad kriminaalpolitsei jaoskonnad Paide, Petseri ja Kuresaare. Samas määruses tuvastatakse üksikasjalikult Paide, Rakvere, Narva, Petseri ja Kuresaare kriminaalpolitsei jaoskondade tegevuspiirkonnad, ning märgitakse et teiste kriminaalpolitsei jaoskondade, s.o. Tallinna, Tartu, Valga, Viljandi, Võru, Pärnu ja Haapsalu, tegevuspiirkondadeks on jaoskonna asukoha linn ja seda ümbritsev maakond. Seega kokku 12 kriminaalpolitsei jaoskonda.

Et see tegevuspiirkondade jaotus kehtiv on, tõendab PKM kehtimata hakkamisel politseiavalitsuse poolt avaldatud teadaannet olemasolevate politseiasutuste nimetuste kohta RT 1926, 8, III - mille järgi on järgmised kriminaalpolitsei asutised:

a/kriminaalkomissarid : Tartu-Valga, Tallinna-Harju, Võru-Petseri, Rakvere-Paide, Lääne-Saare, Narva, Pärnu ja Viljandi;

b/kriminaalabikomissarid: Paide, Petseri, Valga ja Kuresaare.

Ka siin esineb kokku 12 üksust.

Hiljem on Riigiasutuste ametnikkude koosseisu seaduse ^{66/} - alusel kriminaalabikomissarid ümbernimetatud kriminaalkomissarideks, kuid üldarv on muutmata jäänud. Sellest järeldub, et ka käesoleval ajal on kehtivad vanad tegevuspiirkonnad, millised märgitud ülal punktis 4.

Kriminaalpolitsei alluvus on PKM mõeldud kahesuguselt:

§54 - "Kriminaalpolitsei komissarid /§22 esimene lõige/ alluvad administratiiv-majandusliselt siseministri, poolt kokkuleppel kohtuministriga kinnitatud juhatuskirjas eriti ette nähtud alustel vastavale prefektile; oma eriliste ülesannete täitmisel /§8/, samuti ka distsipli-

63/ Vt. RT 1923, 149.

64/ Vt. RT 1925, 11/12, II.

65/ Vt. RT 1925, 25/26, II.

66/ Vt. RT 1935, 31, 262; 1937, 10, 80.

naarselt alluvad nemad aga vahetult siseminis-
teeriumi politseivalitsusele.
Märkus: Kuni käesolevas paragrahvis tähendatud
juhatuskirja kinnitamiseni alluvad kriminaal-
politsei komissarid ka administratiiv-majandus-
liselt vahetult siseministeeriumi politseiva-
litsusele."

Tsiteeritust näeme, et politseirakingu kõrgem kohahalduse üksus -
prefektuur, om mõeldud puht administratiiv- majanduslisele üksu-
sena ja tema korraldada on jäetud see ala ka kriminaalpolitseis.
Kahtlemata on see tehtud kaalutlusel - vältida kriminaalpolitsei
alal administratiiv-majanduslise üksuse loomist, seda enam, et
kriminaalpolitsei kohahalduse üksusi on kõigest 12 terves Vaba-
riigis. Seega oleks majandusliselt politseiraking tugevasti
tsentraliseeritud. Kuna kriminaalpolitsei ülesanne on kuritege-
vuse vastu võitlemine ja see nõuab suuri kogemusi kriminaalõi-
guse alal, siis pole mõeldav tema juhtimine sellel alal välis-
politsei kõrgema kohahalduse juhi - prefekti, poolt, sest välis-
politsei tegeleb peamiselt halduslises alal ja tema juht peab
omama suuri kogemusi halduslises asjaajamises. Sellest on tingi-
tud tsiteeritud paragrahvi teine osa. Kuna tegelikkus on näida-
nud, et kahesuguse alluvuse puhul tihti tekivad konfliktid, sest
edukas ülesannete täitmine oleneb suurel määral majanduslisest
olukorrast, siis pole seda paragrahvi täielikult üldse rakenda-
tud. Seega kehtib käesoleval ajal tsiteeritud paragrahvi mär-
kuses tähendatud olukord ja vastavat juhatuskirja pole üldse
kinnitatud.

Kriminaalpolitsei komissari pädevus on täpselt tuvastatud
politsei pädevuse tuvastamisel /vt. §7 lk.15/. Ülesannete teos-
tamisel on kriminaalpolitsei komissari lähemaks kaastööliseks
abikomissar ja teised alluvad ametnikud. See on märgitud PKM
§44 - "...kriminaalpolitsei komissari äraoleku, hai-
guse või puhkuse puhul on tähendatud ametnik-
kude asetäitjateks nende abid."ect. /vt.lk.45
ja KKS §67 -

"Juurdluse toimetamise õigus on politseis ... krimi-
naalpolitsei assistentidel ja kõigil neist kõrge-
mail politseiametnikel".

Kriminaalpolitsei ülesandeks on veel PKM järgi "järelvalve kur-
jategijate järgi". Selle ülesande teostamiseks PKM ega ka KKS
otseiseid juhtnõure ei anna. Järjelikult tuleb siin teotseda
internsete juhatuskirjade järgi, milliseid on õigustatud andma
siseminister PKM §61 /vt. lk.47/ põhjal ja kriminaalpolitsei ins-
pektor PKM §50 /vt.lk.42/.

Beltoodust näeme, et ka siin on tegemist bürokraatsel printsiibilil rajatud kohahalduse asutistega. Ametkonna väiksuse tõttu on nad üheastmelised. Kriminaalpolitsei komissarid kui võrdastmelised asutised on isekeskis detsentraliseeritud ja pädevuskonfliktid tulevad seega lähendada, nagu välispolitsei asutiste juures nägime, "Valitsemise korraldamise seaduse" §33 /vt.lk.48/ sätete kohaselt.

3. Seda c/politiline politsei.

Kas politiline politsei kohahalduse asutisi omab või mitte seda PKM otseselt ei näita. Politsei keskhalduse rakingu tuvastamisel tsiteeritud PKM § 12 /vt.lk.41/ näeme, et poliitilise politsei ametnikud, nagu: poliitilise politsei komissar, abikomissar, vanem assistent, assistent, vanem agent ja agent, kuuluvad keskhalduse, s.o. politseivalitsuse koosseisu. Järjekult pole kohahaldusi olemas.

Politsei pädevuse tuvastamisel /vt. lk.15/ nägime, et poliitilise politsei ülesandeks on "poliitilise kuritegevuse vastu võitlemine". Kuna pole mõeldav, et poliitilised süüteod toimuksid ühes kohas ja nende vastu võitlemiseks piisaks ühest keskusest milline asuka keskhalduse juures, on loomulik et neid keskusi peab olema rohkem ja nad ühtlaselt jaotatud üle terve riigi. Seepärast on PKM ettenähtud poliitilise politsei komissaride tegevuspiirkondade määramine mis märgitud §25 -

"Siseministeeriumi politseivalitsuse koosseisudes ettenähtud poliitilise politsei komissaride asukohad, nende tegevuspiirkonnad kui ka koosseisust neile alluvusse antud poliitilise politsei vanemate assistentide ja assistentide ning poliitilise politsei vanemate agentide ja agentide arvu määrab kindlaks siseminister."

Tsiteeritud paragrahv viitab juba kohahalduse loomise võimalusele. Kuid PKM läheb veel kaugemale ja määrab §26 -

"Poliitilise politsei komissaril, kelle asukoht väljaspool siseministeeriumi politseivalitsust, on sekretäri juhatusel kantselei tarvilise arvu kantseleiametnikkude ja -teenijatega."

Järjekult kohahalduste olemasolu kohta annab lõpliku vastuse "siseministri määrus poliitilise politsei komissaride ja abikomissaride tegevuspiirkondade ja nende asupaikade kohta" 67/ "

millest näha, et on olemas poliitilise politsei komissaride tegevuspiirkonnad järgmiste nimetustega:

Poliitiline politsei komissar Tallinnas, Tartus, Narvas, Petse-67/ Vt. RT 1926, 12, II ja 1927, 104, II.

ris ja Pärnus. Peale selle on iseseisvate piirkondadega poliitilise politsei abikomissarid Valgas /temale kuulub osa Tartu poliitilise politsei komissari piirkonda/, Tapal /temale kuulub osa Narva poliitilise politsei komissari piirkonda/ ja Viljandis /temale kuulub osa Pärnu poliitilise politsei komissari piirkonda/. Seega kokku 8 tegevuspiirkonda. Määrusest pole nähi, et mõni poliitilise politsei komissar oleks piirkonnata ja asuks politseivalitsuse juures. Seega on poliitilise politsei alal kohahalduse asutisteks "poliitilise politsei komissarid" arvult 8. Seda tõendav ka "Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seadus"^{68/} mille järgi on 8 poliitilise politsei komissari ametkohta, millised asuvad väljaspool keskhaldust kohahalduse asutiste osas.

Kohahalduse asutiste tunnusteks on:

1/üldnormiga tuvastatav tegevuspiirkond;

2/iseseiseva kantseleilise asjaajamise olemasolu;

Eelpool nägime, et poliitilise politsei komissaril on üldnormiga tuvastatud tegevuspiirkond ja iseseisev kantseleiline asjaajamine järjekult on nad siis kohahalduse asutised.

PKM §55 näeme, et nad on kollektiivsed asutised bürokraatidel printsiibil:

"Politseikomissaridele alluvad ...; §25 tähendatud poliitilise politsei komissaridele - poliitilise politsei abikomissarid, vanemad assistendid ja assistendid ning vanemad agendid ja agendid."

Järjekult on terve tegevuse juhtijaks poliitilise politsei komissar ja tema lähimateks kaastöolisteks on sekretär, abikomissar ning ka vanemad assistendid ja assistendid PKM §44 kohaselt - "... poliitilise politsei komissari äraoleku, puhkuse või haiguse puhul on tähendatud ametnikkude asetäitjateks nende abid." ect. /vt. lk.45 toodud tsiteerimine.

ja KKS §67 kohaselt -

"Juurdluse toimetamise õigus politseis on ... poliitilise politsei assistentidel ja kõigil neist kõrge mail politseiametnikkudel."

Poliitilise politsei komissaride alluvuse kohta PKM meie otseid juhtnöore ei leia, kuid kuna nad on ainukesed kohahalduse asutised poliitilise politsei alal ja PKM järgi ei ole allutatud prefektile, kelle piirkonnas nad asuvad, nagu kriminaalpolitsei komissaride kohta märgitud §54, siis tuleb järeldada, et nad alluvad vahetult politseivalitsusele. Kuna nad on võrdastmelised asutised, siis on nad nagu kõik politseiala võrdastmelised kohahalduse asutised, isekeskis detsentraliseeritud. Seega

Käsitletud autorite ja allikate loend.

Autorid:

- N.N.BELJAVSKY, Policeiskoe pravo, Jurjev, 1910.
V.DERJUZINSKY, Policeiskoe pravo, St.Peterburg, 1911.
F.FLEINER, Institutionen des Deutschen Verwaltungsrechts,
Tübingen, 1922.
Joh.KAIV, Politseiala seadused ja määrused seletustega,
Tallinn, 1935.
A.T.KLIIMANN, Administratiivakti teooria, Tartu, 1932.
K.MATTO, Kriminaalkohtupidamise seadustik kommentaaridega,
Tallinn, 1934.
K.MATTO, A.EISENBERG, V.DANIEL, Maksukaristuste seadustik mo-
tiividega, Tallinn, 1934.
O/Ü "Noor-Eesti" kirjastus /T.Grünthal/, Ustav grazdanskago
sudoproizvodstva, Tartu, 1923.
Politseivalitsuse väljaanne, Juhis politseiametnikkudele,
Tallinn, 1922.
Riigi Teatajad ja Riigi Teataja Lisad kuni 1.juul. 1937.a.
Richard RÄNK, Haldusõiguse, haldusprotsessi, tööõiguse autori-
seeritud konspekt, Tartu, 1934.
K.SAARMANN ja K.MATTO, Kriminaalseadustik kommenteeritud väl-
jaanne, Tallinn, 1937.

Allikad:

- Eesti Vabariigi Põhiseadus, RT 1920, 113/114, I; 1933, 86, 628.
Valitsemise korraldamise seadus, RT 1934, 5, 36; 1934, 96, 767;
1936, 22, 150.
Politseiasutuste kujundamise määrus, RT 1925, 177/178; 1925,
191/192; 1927, 32; 1932, 4, 38.
Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seadus, RT 1935, 31, 262;
1937, 10, 80.
Politseikooli ajutine korraldus, RT 1925, 61/62; 1926, 28.
ja nendes viidetud teised seadused.

Kohalolek

Kohalolek

Politili
se polit
komissar
alluvad
ametu.

Juust
na polit
seikoms
sar.
alluvad
ametu.

Krimi-
naalpol.
komissar
alluvad
ametu.

Politseirakingu skeem.

